

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΑΡΟΥΣ

του Παναγιώτη Μαυρόπουλου*

ΜΕΡΟΣ Ι

Εισαγωγή

Το Κέντρο Βάρους (Center of Gravity), μία από τις πλέον δημοφιλείς στρατιωτικές αρχές των τελευταίων δεκαετιών, έλκει τις ρίζες του στο έργο του μεγάλου Πρώσου θεωρητικού και φιλοσόφου του πολέμου, Carl von Clausewitz¹. Παρόλο που ο όρος δεν ξεχάστηκε ποτέ από το 1832 όταν εμφανίστηκε για πρώτη φορά, η σημασία του απέκτησε ιδιαίτερη αξία τα τελευταία 20 περίπου χρόνια στις Ηνωμένες Πολιτείες, όταν άρχισε μια δημόσια συζήτηση μεταξύ των θεωρητικών της στρατιωτικής τέχνης μέσω του στρατιωτικού τύπου. Η συζήτηση σε γενικές γραμμές αφορά σε δύο βασικά θέματα:

- Στο κατά πόσον η αρχή του Κέντρου Βάρους ισχύει στα πλαίσια του σύγχρονου πολέμου, ο οποίος απέχει πολύ από τον πόλεμο της εποχής του Clausewitz.
- Στο πρακτικό μέρος της εφαρμογής της έννοιας, το οποίο προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ορισμού, κριτηρίων εφαρμογής και μιας μεθοδολογίας μέσω της οποίας θα είναι δυνατός ο προσδιορισμός του Κέντρου Βάρους.

Αντικείμενο του παρόντος άρθρου είναι η εξέταση της έννοιας του Κέντρου Βάρους (ή βαρύτητας) η οποία, παρότι έχει εισαχθεί και υπάρχει στη στρατιωτική σκέψη πολλών χωρών (Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών κυρίως) από πολλών ετών, στο ελληνικό στρατιωτικό λεξιλόγιο εισήχθηκε τα τελευταία χρόνια². Και αυτό παρά το γεγονός ότι το NATO, του οποίου η Ελλάδα είναι μέλος από το 1952, το έχει συμπεριλάβει στην ορολογία του (Allied Administrative Publication 6³) και το έχει ενσωματώσει στη διαδικασία επιχειρησιακής σχεδίασης (Operational Planning Process) από πολλών ετών.

Η έννοια του Κέντρου Βάρους είναι τόσο πολύπλοκη που δεν είναι δυνατόν να εξαντληθεί στα πλαίσια ενός άρθρου. Παρόλα αυτά, φιλοδοξία του υπογράφοντος είναι να μπορέσει, μέσω του άρθρου, να δώσει απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

- Τί είναι το Κέντρο Βάρους και πότε εμφανίσθηκε στην ιστορία της πολεμικής τέχνης;
- Ποια είναι η σχέση του με τον πολιτικό σκοπό και το είδος του πολέμου;
- Σε ποια επίπεδα πολέμου απαντάται;
- Υπάρχουν πλέον του ενός Κέντρα Βάρους για κάθε αντίπαλο;

¹ www.clausewitz.com.cwzhome.cwzbase.htm

² Διακλαδικός Κανονισμός Επιχειρησιακής Σχεδίασης, Δεκ 2007.

³ AAP 6, σελ. 2-C-3, www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap.6htm

- Υπάρχει πλαίσιο εργασίας μέσω του οποίου μπορεί να προσδιοριστεί;

Το άρθρο αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η έννοια του Κέντρου Βάρους όπως εμφανίσθηκε στο έργο *On War* του Clausewitz, καταβάλλεται προσπάθεια να εντοπισθεί η έννοια (και όχι ο όρος) στο έργο παλαιότερων θεωρητικών του πολέμου και στρατηγών, και τέλος επιχειρείται μια ανασκόπηση των σύγχρονων απόψεων, όπως εμφανίζονται στις σελίδες του διεθνούς τύπου. Στο δεύτερο μέρος διατυπώνονται οι προσωπικές απόψεις του υπογράφοντα για το Κέντρο Βάρους και τη σχέση του με τον πολιτικό σκοπό του πολέμου, τα επίπεδα του πολέμου, τον τρόπο προσβολής του, ενώ θίγεται και το θέμα της τυχόν ύπαρξης μεθοδολογίας προσδιορισμού του.

Το Κέντρο Βάρους πριν από τον Clausewitz

Αυτό που έκανε ο Clausewitz, όσον αφορά στην έννοια του Κέντρου Βάρους, ήταν να δανειστεί τον όρο από το πεδίο της φυσικής και να τον χρησιμοποιήσει ως παρομοίωση για να μας δώσει να την καταλάβουμε καλύτερα, μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της Θεωρίας του Πολέμου. Όμως, δεδομένου ότι πόλεμοι διεξάγονταν από την εποχή της εμφάνισης του ανθρώπου στη Γη, το ερώτημα που ανακύπτει είναι εάν η έννοια του Κέντρου Βάρους προϋπήρχε της εποχής του Clausewitz, έστω και ως σκέψη στο μυαλό των πολιτικών και στρατιωτικών ηγετών.

Ο πρώτος θεωρητικός της Τέχνης του Πολέμου του οποίου γραπτά διασώζονται και ο οποίος επηρέασε και επηρεάζει τη Στρατιωτική Τέχνη ακόμη και σήμερα, ο Sun Tzu, σε τρία διαφορετικά σημεία του έργου του επισημαίνει:

«Ο έξυπνος ηγέτης ... εισβάλλει με τις στρατιές του στην εχθρική χώρα, ενάντια στον κυβερνήτη, και ο θρίαμβός του είναι πλήρης χωρίς να χάσει ούτε έναν άνδρα⁴».

«Πραγματικά ιδιοφυές είναι ... να θέτεις τον εχθρό με μία κίνηση εκτός μάχης ... χωρίς ούτε μία σταγόνα αίματος⁵».

«Άρχισε παίρνοντας κάτι που είναι πολύτιμο για τον αντίπαλο. Μετά θα υποταχθεί στη θέλησή σου⁶».

Από τα παραπάνω αποσπάσματα προκύπτει ότι ο Sun Tzu θεωρούσε ότι υπάρχει κάτι στην πολιτικο-στρατιωτική οργάνωση του εχθρού, το οποίο χαρακτηρίζει ως «πολύτιμο», και το οποίο θα πρέπει να αποτελεί το στόχο της πολεμικής μας προσπάθειας. Η αποφασιστική μας κίνηση («ιδιοφυής») πρέπει να είναι η κατάληψη (ή καταστροφή ή εξουδετέρωση) του «πολύτιμου» αυτού χαρακτηριστικού, με μία κίνηση, οπότε ο αντίπαλος θα «υποταχθεί στη θέλησή

⁴ Sun Tzu, Η τέχνη του πολέμου, εκδόσεις Επικοινωνίες, μετ. Π. Πικραμένος, Αθήνα 2002, Κεφάλαιο III, Το σπαθί στη θήκη, σελ. 38

⁵ Στο ίδιο, Κεφάλαιο IV, Τακτική, σελ. 44

⁶ Στο ίδιο, Κεφάλαιο XI, Οι εννέα καταστάσεις, σελ. 106

μας». Παρότι ο όρος που χρησιμοποιεί ο Sun Tzu είναι «πολύτιμο», οι ομοιότητες με αυτό που ο Clausewitz ονομάζει Κέντρο Βάρους είναι προφανείς. Το παράδειγμα που παραθέτει ο Sun Tzu, για να κάνει κατανοητό αυτό το «πολύτιμο» χαρακτηριστικό είναι ο «κυβερνήτης», ένα τυπικό Κέντρο Βάρους εάν λάβουμε υπόψη μας τη δομή εξουσίας των βασιλείων της Κίνας του 6^{ου} π.Χ. αιώνα.

Ο Antoine Henry Baron de Jomini ήταν σύγχρονος του Clausewitz, και με παρόμοιες εμπειρίες (συμμετείχαν στους Ναπολεόντιους πολέμους σε αντίπαλα στρατόπεδα, αναρριχήθηκαν στο βαθμό του Στρατηγού, δεν τους ανατέθηκαν ποτέ καθήκοντα διοικητή, και προς το τέλος της καριέρας τους μεταπήδησαν και οι δύο στο ρωσικό στρατό). Ο όρος που χρησιμοποιεί ο Jomini, και ο οποίος θα μπορούσε να θεωρηθεί παραπλήσιος της έννοιας του Κέντρου Βάρους, είναι το Αποφασιστικό Σημείο (Decisive Point) σε διάφορες παραλλαγές, όπως Γεωγραφικό Στρατηγικό Σημείο (Geographical Strategic Point⁷), Αντικειμενικό Σημείο (Objective Point) και Αποφασιστικό Στρατηγικό Σημείο (Decisive Strategic Point⁸).

Αναφερόμενος στο Ναπολέοντα λέει ότι

«ήταν πεπεισμένος ότι το καλύτερο μέσο για την επίτευξη αποφασιστικών αποτελεσμάτων είναι ο εκτοπισμός και η καταστροφή του εχθρικού στρατεύματος, δεδομένου ότι τα κράτη και οι επαρχίες πέφτουν από μόνα τους όταν δεν υπάρχει οργανωμένη στρατιωτική δύναμη για να τα προστατέψει»

και παρακάτω

«[Ο Ναπολέων] υιοθετούσε ριψοκίνδυνα αντικειμενικά σημεία, όπως η σύλληψη ή καταστροφή ολόκληρων στρατιών⁹».

Και πάλι

«Αναμφίβολα, η πρώτη προτεραιότητα θα είναι πάντοτε η καταστροφή και αποδιοργάνωση του στρατεύματος του εχθρού στο πεδίο της μάχης ...¹⁰».

Στα αποσπάσματα αυτά ο Ναπολέων, μέσω του Jomini, θεωρεί τις στρατιωτικές δυνάμεις ως το χαρακτηριστικό εκείνο, η καταστροφή του οποίου προκαλεί την ήττα του εχθρού. Έστω και αν δεν χρησιμοποιεί τον όρο, ο Jomini θεωρεί ότι οι στρατιωτικές δυνάμεις του εχθρού είναι το Κέντρο Βάρους του.

Σε άλλο σημείο του έργου του ο Jomini θεωρεί ότι

⁷ Jomini A., *The Art of War*, Dover Publications, 2007, σελ. 77, παρ. 2. «Κάθε σημείο του θεάτρου επιχειρήσεων το οποίο παρουσιάζει στρατιωτικό ενδιαφέρον, είτε λόγω της θέσεώς του ως κέντρο συκοινωνιών, ή λόγω της παρουσίας στρατιωτικών εγκαταστάσεων ή φρουρίων».

⁸ Στο ίδιο, σελ. 77, παρ. 1. «... σημεία η αξία των οποίων είναι σταθερή και μεγάλη.», σελ. 78, παρ. 3. «Όλα εκείνα [τα σημεία] τα οποία έχουν τη δυνατότητα να εξασκούν σημαντική επιρροή είτε πάνω στο αποτέλεσμα της εκστρατείας ή πάνω σε μια μόνο επιχείρηση».

⁹ Στο ίδιο, σελ. 137, παρ. 3.

¹⁰ Στο ίδιο, σελ. 137, παρ. 3.

«Όλες οι πρωτεύουσες είναι στρατηγικά σημεία, για το διπλό λόγο ότι δεν είναι μόνο κέντρα επικοινωνιών, αλλά επίσης και η έδρα της ισχύος και της κυβέρνησης¹¹»

και παρακάτω

«Στη στρατηγική, το αντικείμενο της εκστρατείας καθορίζει το αντικειμενικό σημείο. Αν ο σκοπός είναι επιθετικός, το σημείο θα είναι η κατοχή της εχθρικής πρωτεύουσας, ή εκείνο μιας επαρχίας της οποίας η απώλεια θα εξαναγκάζε τον εχθρό να συνθηκολογήσει. Σε έναν πόλεμο εισβολής η πρωτεύουσα είναι, τυπικά, το αντικειμενικό σημείο. ... Το μέγιστο ταλέντο ενός στρατηγού, και η μεγαλύτερη βεβαιότητα επιτυχίας, έγκειται σε κάποιο βαθμό στην καλή επιλογή αυτών των σημείων¹²».

Στην περίπτωση αυτή εκτιμούμε ότι η έννοια που προσδίδει στον όρο Στρατηγικό Σημείο είναι αν όχι ταυτόσημη, τουλάχιστον παρόμοια του Κέντρου Βάρους, και κατά συνέπεια θεωρεί ότι η πρωτεύουσα του αντιπάλου είναι το Κέντρο Βάρους του.

Συμπερασματικά, ο Jomini θεωρεί ως [Αποφασιστικά] Στρατηγικά Σημεία τις στρατιωτικές δυνάμεις ή την πρωτεύουσα του εχθρού. Θεωρεί επίσης ότι αυτά σχετίζονται με το σκοπό της εκστρατείας και ότι η καλή επιλογή τους αποτελεί ένδειξη του μεγάλου ταλέντου του στρατηγού. Όπως θα δούμε στη συνέχεια, οι απόψεις αυτές είναι παρόμοιες αυτών του Clausewitz, όσον αφορά στο Κέντρο Βάρους. Μάλιστα, οι εχθρικές δυνάμεις και η πρωτεύουσα του εχθρού είναι από τα αγαπημένα παραδείγματα Κέντρου Βάρους του Clausewitz.

Ας προχωρήσουμε όμως πέραν της θεωρίας, εξετάζοντας ένα ιστορικό παράδειγμα, από την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Παρότι ο Αλέξανδρος κατανίκησε τα Στρατεύματα του Δαρείου σε διαδοχικές μάχες, εκ των οποίων αυτή στα Γαυγάμηλα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αποφασιστική, δεν θεώρησε ότι ολοκλήρωσε την πολεμική του προσπάθεια. Κατεδίωξε το Δαρείο μέχρι το έσχατο σημείο του τότε γνωστού κόσμου και δε σταμάτησε παρά μόνο όταν βεβαιώθηκε ότι ο Πέρσης Βασιλιάς είχε δολοφονηθεί. (Η εκστρατεία του στην Ινδία μπορεί να θεωρηθεί ως επιχείρηση σταθεροποίησης του ανατολικού συνόρου της αυτοκρατορίας του, από αυτές που οι πολιτικο-στρατιωτικοί ηγέτες της εποχής εκείνης διεξήγαγαν τακτικά). Για τον Αλέξανδρο λοιπόν, έστω και εάν δεν γνώριζε τον όρο, το Κέντρο Βάρους της Περσικής Αυτοκρατορίας ήταν ο ίδιος ο ηγέτης της, και αυτό εξ αιτίας της δομής εξουσίας της αυτοκρατορίας. Προφανώς ο Αλέξανδρος πίστευε ότι εάν ο Δαρείος επιζούσε, δεδομένης της επιρροής που είχε στους υπηκόους του, θα μπορούσε σχετικά εύκολα να συγκροτήσει ένα στράτευμα το οποίο, αργά ή γρήγορα, θα έπρεπε να αντιμετωπίσει και πάλι στο πεδίο της μάχης. Κατά συνέπεια, η δολοφονία του Δαρείου ήταν αυτή που επέφερε την κατάρρευση της Περσικής Αυτοκρατορίας και την κατάκτησή της από το Μέγα Αλέξανδρο, γεγονός το οποίο αναδεικνύει το Δαρείο ως το Κέντρο Βάρους της.

¹¹ Στο ίδιο, σελ. 79, παρ. 2.

¹² Στο ίδιο, σελ. 80, παρ. 4.

Από την παράθεση του παραπάνω παραδείγματος καταδεικνύεται ότι η έννοια της ύπαρξης κάποιου χαρακτηριστικού στη δομή και την οργάνωση των αντιμαχομένων, η καταστροφή ή εξουδετέρωση του οποίου επέφερε εάν όχι την ήττα, τουλάχιστον ένα αποφασιστικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή, ενυπήρχε πάντοτε στη σκέψη των στρατιωτικών ηγετών.

Το Κέντρο Βάρους κατά τον Clausewitz

Όπως προαναφέρθηκε, ο όρος Κέντρο Βάρους (Center of Gravity στην αγγλική του απόδοση, Schwerpunkt στην πρωσική¹³) εμφανίσθηκε για πρώτη φορά στο έργο του μεγάλου Πρώσου θεωρητικού του πολέμου, όταν τον χρησιμοποίησε ως παρομοίωση¹⁴ για την καλύτερη κατανόηση των ιδεών του. Ο όρος του Κέντρου Βάρους είναι διάσπαρτος στο έργο του, εξετάζεται ακροθιγώς στο Βιβλίο 4, ουσιαστικά όμως διατυπώνεται και αναλύεται στο Βιβλίο 6 (Άμυνα) και στο Βιβλίο 8 (Πολεμικά σχέδια). Θεωρώντας δεδομένα τα εγγενή προβλήματα της ακριβούς κατανόησης του έργου του, της απόδοσής του στην αγγλική και στη συνέχεια στην ελληνική γλώσσα, και το στρατιωτικό και πολιτισμικό πλαίσιο της εποχής εκείνης, θα επιχειρηθεί μια παρουσίαση της έννοιας, όπως εμφανίζεται στο έργο του *On War*.

Ο Clausewitz χρησιμοποιεί για πρώτη φορά τον όρο Κέντρο Βάρους στο Κεφάλαιο 9 (Η απόφαση για τη μάχη) του Βιβλίου 4 (Η σύγκρουση) όπου ασχολείται με τη Μάχη. Στο σημείο αυτό αφιερώνει 4 γραμμές στο θέμα, στις οποίες δηλώνει ότι η ουσία του πολέμου είναι η σύγκρουση μεταξύ των αντιπάλων, ότι στο πλαίσιο αυτό ο πόλεμος εστιάζεται στη μάχη στην οποία εμπλέκονται οι κύριες δυνάμεις των αντιμαχομένων και κατά συνέπεια

«θα πρέπει να θεωρείται πάντοτε το αληθινό Κέντρο Βάρους του πολέμου¹⁵».

Ο Clausewitz μας εισάγει ουσιαστικά στην έννοια του Κέντρου Βάρους για πρώτη φορά στο Κεφάλαιο 27 (Άμυνα θεάτρου επιχειρήσεων) του Βιβλίου 6 (Άμυνα). Εκεί παρουσιάζει για πρώτη φορά την παρομοίωσή του, επεξηγεί τις έννοιες της ενότητας και της συνοχής στην έκταση που συνδέονται με το Κέντρο Βάρους, το πώς οι στρατιωτικές δυνάμεις που βρίσκονται μέσα στο Θέατρο Επιχειρήσεων διαθέτουν Κέντρο Βάρους και ότι αυτό στην ιδανική περίπτωση είναι ένα. Επεξηγεί πρώτα ότι το

«Κέντρο Βάρους βρίσκεται πάντοτε εκεί όπου η μάζα συγκεντρώνεται πιο πυκνά. Παρουσιάζει τον καταλληλότερο στόχο για προσβολή. Επιπλέον, το ισχυρότερο κτύπημα προέρχεται από το Κέντρο Βάρους»

και συνεχίζει λέγοντας ότι

¹³ Ο Clausewitz χρησιμοποιεί επίσης τους όρους Centra Gravitatis, Kern (πυρήνας) και Zentrum (κέντρο).

¹⁴ Το Κέντρο Βάρους δεν είναι η μοναδική παρομοίωση την οποία χρησιμοποιεί ο Clausewitz. Άλλες παρομοιώσεις, δανεισμένες και αυτές από τον κόσμο της Φυσικής, είναι η τριβή (friction) και το εκκρεμές.

¹⁵ Carl Von Clausewitz, *On War*, Μετάφραση στα αγγλικά από τους Michael Howard και Peter Paret, Princeton University Press, 1976 (εφεξής *On War*), Βιβλίο 4, Κεφάλαιο 9, σελ. 248, παρ. 2 “... the battle must always be considered as the true center of gravity of the war.”

«το ίδιο ισχύει και στον πόλεμο. Οι μάχιμες δυνάμεις των αντιπάλων – είτε πρόκειται για ένα μόνο κράτος ή μια συμμαχία κρατών – έχουν μια συγκεκριμένη ενότητα και κατά συνέπεια και συνοχή. Η αναλογία του Κέντρου Βάρους μπορεί να εφαρμοστεί εκεί όπου υπάρχει συνοχή¹⁶».

Είναι προφανές από το παραπάνω απόσπασμα ότι ο Clausewitz θεωρεί το Κέντρο Βάρους αναλογία (analogy) και ότι προϋπόθεση της ύπαρξής του είναι ο αντίπαλος να διαθέτει ενότητα και συνοχή, στοιχεία απαραίτητα για την ύπαρξη Κέντρου Βάρους.

Στο ίδιο κεφάλαιο ο Clausewitz καταλήγει ότι

«Η θέση μας λοιπόν είναι ότι ένα θέατρο πολέμου, μικρό ή μεγάλο, και οι δυνάμεις που βρίσκονται μέσα σε αυτό, ανεξάρτητα από το μέγεθός τους, αντιπροσωπεύουν το είδος της ενότητας όπου μπορεί να προσδιοριστεί ένα μοναδικό Κέντρο Βάρους¹⁷».

Ο Clausewitz μας λέει επίσης εμμέσως ότι το Κέντρο Βάρους υπάρχει στο επιχειρησιακό επίπεδο (αυτό το οποίο διαπραγματεύεται στο Κεφάλαιο 27 του Βιβλίου 6), όμως πιο σημαντικό είναι στο επίπεδο του σχεδίου του πολέμου, ήτοι στο πολιτικο-στρατιωτικό. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι

«το τελευταίο βιβλίο [Βιβλίο 8] θα περιγράψει πώς η ιδέα του Κέντρου Βάρους της δυνάμεως του εχθρού εφαρμόζεται στο σχέδιο του πολέμου. Ουσιαστικά αυτό είναι και το μέρος όπου ανήκει¹⁸».

Το Κεφάλαιο 4 (Καλύτερος προσδιορισμός του στρατιωτικού αντικειμενικού σκοπού: Η ήττα του αντιπάλου) του Βιβλίου 8 (Πολεμικά σχέδια), ξεκινάει με την εξέταση του Κέντρου Βάρους. Η συγκεκριμένη αναφορά καταλαμβάνει τις τρεις πρώτες σελίδες του κεφαλαίου. Ο Clausewitz, για να ορίσει το πλαίσιο, ξεκινάει με μια δήλωση που αφορά στο σκοπό του πολέμου. Συγκεκριμένα μας λέει ότι ο σκοπός του πολέμου είναι η ήττα του αντιπάλου. Χωρίς βέβαια να δηλώνεται, υπονοείται ότι αυτός είναι ο στρατιωτικός σκοπός του πολέμου, ο οποίος αποτελεί το μέσο για την επίτευξη του πολιτικού σκοπού του πολέμου, στον οποίο δεν κάνει καμία αναφορά. Κατά συνέπεια η εξέταση γίνεται στο Στρατηγικό επίπεδο. Ο Clausewitz συνεχίζει προσπαθώντας να μας δώσει να καταλάβουμε τι είναι αυτό που θα επιφέρει την ήττα του αντιπάλου, με την παράθεση διαφόρων παραδειγμάτων, όπως:

«Το Κέντρο Βάρους του Μεγάλου Αλεξάνδρου, του Γουσταύου Αδόλφου, του Καρόλου του XII και του Μεγάλου Φρειδερίκου ήταν ο στρατός τους. Αν είχε καταστραφεί ο στρατός τους θα είχαν μείνει στην ιστορία ως αποτυχίες. Σε χώρες ... το κέντρο βάρους είναι γενικά η πρωτεύουσά τους. Για μικρές χώρες οι οποίες βασίζονται σε μεγάλες, το κέντρο

¹⁶ *On War*, Βιβλίο 6, Κεφάλαιο 27, σελ. 485, παρ. 6.

¹⁷ *On War*, Βιβλίο 6, Κεφάλαιο 27, σελ. 487, παρ. 1.

¹⁸ *On War*, Βιβλίο 6, Κεφάλαιο 27, σελ. 486, παρ. 6.

βάρους τους είναι συνήθως ο στρατός του προσάτη τους. Μεταξύ συμμαχιών, εντοπίζεται στο κοινό συμφέρον ...¹⁹»

και παρακάτω

«Ως αρχή, εάν μπορείς να νικήσεις όλους τους εχθρούς σου, νικώντας έναν, αυτή η νίκη θα πρέπει να είναι ο αντικειμενικός σκοπός του πολέμου. Σ' αυτό τον έναν εχθρό, προσβάλλουμε το Κέντρο Βάρους της σύγκρουσης²⁰»

και δηλώνει ότι αυτά είναι τα σημεία στα οποία πρέπει να επικεντρώνεται η πολεμική μας προσπάθεια. Συμπερασματικά, και επικαλούμενος τη γενική εμπειρία επαναλαμβάνει ότι θεωρεί ως Κέντρο Βάρους τις στρατιωτικές δυνάμεις, την πρωτεύουσα και τον ισχυρότερο σύμμαχο (στη περίπτωση της συμμαχίας)

«... οι ενέργειες που θεωρούμε σημαντικότερες για την ήττα του αντιπάλου είναι:

- *Η καταστροφή των στρατιωτικών του δυνάμεων, αν είναι σημαντικές.*
- *Η κατάληψη της πρωτεύουσάς του, αν δεν είναι μόνο το διοικητικό κέντρο, αλλά και το κέντρο της κοινωνικής, επαγγελματικής και πολιτικής δραστηριότητας.*
- *Η επίθεση εναντίον του βασικού συμμάχου, αν ο τελευταίος είναι ισχυρότερος²¹».*

Στο Κεφάλαιο 9 (Το σχέδιο του πολέμου που έχει ως στόχο την πλήρη ήττα του αντιπάλου) του Βιβλίου 8 (Πολεμικά σχέδια), αναφέρεται σε δύο αρχές οι οποίες θα πρέπει να διέπουν όλη τη στρατιωτική σχεδίαση. Στην πρώτη (η δεύτερη είναι η δράση με τη μεγαλύτερη δυνατή ταχύτητα) υπογραμμίζει ότι στην ιδανική περίπτωση το Κέντρο Βάρους θα πρέπει να είναι ένα και μνημονεύει τους παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται:

«Η πρώτη αρχή είναι ότι η απόλυτη ουσία της εχθρικής δύναμης θα πρέπει να ακολουθείται προς τα πίσω στις λιγότερες δυνατές πηγές και ιδανικά σε μία. Η προσβολή αυτών των πηγών θα πρέπει να περιορίζεται στις λιγότερες δυνατές ενέργειες – και πάλι ιδανικά σε μία ...²²».

«Η εργασία της αναγωγής των πηγών ισχύος του εχθρού σε ένα μοναδικό Κέντρο Βάρους εξαρτάται από:

- *Την κατανομή της πολιτικής ισχύος του εχθρού ...*

¹⁹ *On War*, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 4, σελ. 596, παρ. 3.

²⁰ *On War*, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 4, σελ. 596, παρ. 9.

²¹ *On War*, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 4, σελ. 596, παρ. 5.

²² *On War*, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 9, σελ. 617, παρ. 2.

- Την κατάσταση στο θέατρο του πολέμου όπου ενεργούν τα στρατεύματα...²³».

Δίκην συμπεράσματος δε καταλήγει ότι

«Ο πρώτος στόχος της σχεδίασης του πολέμου είναι ο προσδιορισμός των Κέντρων Βάρους του εχθρού, και αν είναι δυνατόν, η αναγωγή τους σε ένα.

Ο δεύτερος στόχος είναι η διασφάλιση ότι όλες οι δυνάμεις που θα χρησιμοποιηθούν εναντίον του Κέντρου Βάρους θα πρέπει να είναι συγκεντρωμένες σε μία προσπάθεια (επίθεση)²⁴».

Ας δούμε λοιπόν, με βάση τη μέχρι τώρα παρουσίαση των αποσπασμάτων που αναφέρονται στο Κέντρο Βάρους, όπως συναντώνται μέσα στο έργο του Clausewitz, τα βασικά χαρακτηριστικά της έννοιας.

- Στην ιδανική περίπτωση υπάρχει ένα Κέντρο Βάρους για κάθε αντιμαχόμενο, χωρίς όμως να αποκλείεται η ύπαρξη περισσοτέρων.
- Ο αριθμός των Κέντρων Βάρους εξαρτάται από την κατανομή ισχύος στα κράτη των αντιμαχομένων και από την κατάσταση στο Θέατρο των Επιχειρήσεων.
- Το Κέντρο Βάρους μπορεί να είναι οι Ένοπλες Δυνάμεις, η πρωτεύουσα του κράτους ή ψυχικές δυνάμεις.
- Το Κέντρο Βάρους είναι πηγή ισχύος.
- Η πολεμική προσπάθεια πρέπει να συγκλίνει στο Κέντρο Βάρους του αντιπάλου.
- Δε γίνεται διάκριση μεταξύ Στρατηγικού, Επιχειρησιακού και Τακτικού Κέντρου Βάρους.

Τα στοιχεία αυτά είναι η αναγκαία και ικανή συνθήκη ορισμού του Κέντρου Βάρους, όπως το επινόησε ο Clausewitz, στο πλαίσιο του τρόπου σχεδίασης και διεξαγωγής του πολέμου στην εποχή του.

Πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι στο Κεφάλαιο 27 του Βιβλίου 6 του έργου του, ο Clausewitz αναφέρει ότι

«αντί να θεωρούμε ότι ανακαλύψαμε μια νέα τεχνική, παρέχουμε απλώς μία αιτιολογία των δράσεων των στρατηγών της ιστορίας...²⁵»

που σημαίνει ότι ο ίδιος θεωρούσε ότι η έννοια του Κέντρου Βάρους δεν αποτελεί πανάκεια, γεγονός που δεν πρέπει να μας διαφεύγει όταν προσπαθούμε να διαμορφώσουμε τις δικές μας απόψεις για το θέμα.

²³ *On War*, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 9, σελ. 617, παρ. 4.

²⁴ *On War*, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 9, σελ. 619, παρ. 1&2.

²⁵ *On War*, Βιβλίο 6, Κεφάλαιο 27, σελ. 486, παρ. 5.

Το Κέντρο Βάρους σήμερα

Ο όρος Κέντρο Βάρους στα 180 περίπου χρόνια ζωής του, έχει δοκιμαστεί στην πράξη μέσα από τα εγχειρίδια της Πολεμικής Τέχνης και τις απόψεις των επαγγελματιών της Θεωρίας του Πολέμου και της Στρατηγικής, και επιβίωσε μέχρι τις ημέρες μας. Σημείο αναφοράς παραμένει το έργο του Clausewitz, στο οποίο όλοι αναζητούν τη «νομιμοποίηση» των απόψεών τους. Παρά το κοινό σημείο εκκίνησης και τις συχνές αναφορές σε αυτό, σήμερα παρατηρείται μια σχετική διασπορά απόψεων, της οποίας όμως η επίπτωση στη σχεδίαση και τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων είναι μικρή, και αυτό διότι τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της έννοιας του Κέντρου Βάρους είναι ριζωμένα στον τρόπο σκέψης των επαγγελματιών της Στρατιωτικής Τέχνης, ο οποίος παραμένει αναλλοίωτος από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Ένα καλό σημείο εκκίνησης για την εξέταση της έννοιας του Κέντρου Βάρους, όπως χρησιμοποιείται σήμερα, είναι το NATO. Το Κέντρο Βάρους, σύμφωνα με το εγχειρίδιο ορολογίας του NATO Allied Administrative Publication 6 (AAP-6), ορίζεται ως:

«Τα γενικά χαρακτηριστικά, οι δυνατότητες ή τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά από τα οποία ένα κράτος, μια συμμαχία, μια στρατιωτική δύναμη ή κάποια άλλη ομάδα αντλούν την ελευθερία δράσης τους, τη φυσική τους ισχύ ή τη θέλησή τους για πόλεμο»²⁶.

Ας δούμε τώρα πως αντιμετωπίζεται το θέμα στο εσωτερικό των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ. Το 1995, το διακλαδικό επιτελείο (Joint Staff) καθιέρωσε τον παρακάτω ορισμό, σε μια προσπάθεια να συμβιβάσει τις διαφορετικές απόψεις των κλάδων:

«Τα γενικά χαρακτηριστικά, οι δυνατότητες ή τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά από τα οποία ένα κράτος, μια συμμαχία, μια στρατιωτική δύναμη ή κάποια άλλη ομάδα αντλούν την ελευθερία δράσης τους, τη φυσική τους ισχύ ή τη θέλησή τους για πόλεμο»²⁷.

Ο ορισμός αυτός είναι πανομοιότυπος με τον αντίστοιχο του NATO. Μια απλή ματιά στις ημερομηνίες καταχώρησης των αντιστοίχων λημάτων αρκεί για να καταδειχθεί ότι ο ορισμός του NATO είναι αντιγραφή του αντίστοιχου διακλαδικού των ΗΠΑ.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δημόσια συζήτηση η οποία διεξάγεται εδώ και περίπου μια δεκαετία μέσω των σελίδων του στρατιωτικού τύπου των ΗΠΑ, και η οποία είναι ενδεικτική της σύγχυσης η οποία υπάρχει όσον αφορά στην κατανόηση και κυρίως στον τρόπο υλοποίησης της έννοιας του Κέντρου Βάρους. Οι απόψεις οι οποίες διατυπώνονται είναι αντιπροσωπευτικές της κουλτούρας των επί μέρους κλάδων.

²⁶ AAP-6, σελ. 2-C-3, www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap.6htm, καταχώρηση του λήμματος την 25 Σεπ 1998.

²⁷ Joint Publication 3-0, Joint Operations, P. GL-4, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_0.pdf

Ένας από τους σύγχρονους θεωρητικούς ο οποίος ασχολείται με το θέμα από τη δεκαετία του 1990 είναι ο Dr Joseph Strange. Ο Dr Strange, μέχρι πρόσφατα καθηγητής στο Marine Corps War College, είναι ο συγγραφέας ενός βιβλίου με θέμα το Κέντρο Βάρους²⁸, ενώ τα τελευταία χρόνια, σε συνεργασία με τον Σχη Richard Iron του Βρετανικού Στρατού, δημοσίευσε δύο σημαντικά άρθρα για το ίδιο θέμα²⁹. Ο Strange θεωρεί ότι οι ορισμοί των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ, πλην του Στρατού, είναι άστοχοι και ανακριβείς. Ισχυρίζεται ότι το Κέντρο Βάρους ορίζεται στα πλαίσια μιας σύγκρουσης και δεν είναι αυθύπαρκτο και ότι υπάρχει ένα Κέντρο Βάρους στο Στρατηγικό επίπεδο και περισσότερα του ενός στο Επιχειρησιακό και το Τακτικό επίπεδο.

Δύο διακεκριμένοι αρθρογράφοι, οι οποίοι ουσιαστικά εκπροσωπούν τη σχολή σκέψης του Στρατού Ξηράς των ΗΠΑ είναι ο Col Antullio Echevarria και ο Col Dale Eikmeir.

Ο Dr Echevarria, ευρέως γνωστός ιστορικός και μελετητής του Clausewitz, διετέλεσε Διευθυντής του τμήματος Στρατιωτικής Έρευνας στο Ινστιτούτο Στρατηγικών Σπουδών του US Army War College. Τις απόψεις του για την έννοια του Κέντρου Βάρους δημοσίευσε σε μια σειρά άρθρων, από τα οποία τα σημαντικότερα είναι τρία³⁰.

Ο Echevarria θεωρεί ότι το Κέντρο Βάρους είναι μία από τις στρατιωτικές αρχές τις οποίες εισήγαγε ο Clausewitz και οι οποίες ισχύουν μέχρι σήμερα, αρκεί να εφαρμόζονται με περίσκεψη. Ισχυρίζεται ότι οι Ένοπλες Δυνάμεις των ΗΠΑ, στην προσπάθειά τους να κατανοήσουν και να εφαρμόσουν την έννοια, έχασαν την ουσία της. Στο εσωτερικό των Ενόπλων Δυνάμεων των ΗΠΑ δεν υπάρχει κοινή αντίληψη περί του θέματος. Αποδίδει μέρος της ευθύνης για τη σύγχυση στις ανακρίβειες της μετάφρασης του *On War* των Michael Howard και Peter Paret, μια έκδοση η οποία χρησιμοποιείται από όλους τους αγγλόφωνους μελετητές. Οι βασικές του θέσεις είναι ότι το Κέντρο Βάρους θα πρέπει να επαναπροσδιοριστεί ως Εστιακό Σημείο (Focal Point), έναν όρο για τον οποίο πιστεύει ότι αποδίδει καλύτερα την έννοια. Υποστηρίζει ότι ο Clausewitz δεν κάνει διάκριση μεταξύ Τακτικού, Επιχειρησιακού και Στρατηγικού Κέντρου Βάρους, και κατά συνέπεια δε συμφωνεί με την τυπική διάκριση, όσον αφορά στον προσδιορισμό του Κέντρου Βάρους, των επιπέδων του πολέμου. Προτιμά ένα συνολικό προσδιορισμό του, για ολόκληρη τη δομή του εχθρού. Το Κέντρο Βάρους υπάρχει σε ένα μόνο επίπεδο, το υψηλότερο, και προϋποθέτει ότι ο αντίπαλος διαθέτει επαρκή συνοχή έτσι ώστε να υπάρχει ένα σημείο το οποίο συγκρατεί ολόκληρη τη δομή του. Το Κέντρο Βάρους έχει άμεση σχέση με το σκοπό του πολέμου και έχει έννοια μόνο στην περίπτωση του ολοκληρωτικού πολέμου.

²⁸ Joseph Strange, *Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities. Building on the Clausewitzian Foundation So That We Can All Speak the Same Language*, Perspectives on Warfighting, Number 4, Quantico, Virginia: United States Marine Corps University Foundation, 1996.

²⁹ Joseph Strange & Richard Iron, *Center of Gravity: What Clausewitz Really Meant*, Joint Forces Quarterly, issue 35, σελ. 10-17, και *Understanding Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities*, US Marine Corps Association, 1996, σελ. 93-96.

³⁰ Antulio J. Echevarria II, US Army, *Clausewitz's Center of Gravity: Changing our Warfighting Doctrine – Again!*, Carlisle, Pa: US Army War College, Strategic Studies Institute, Sep 2002, *Clausewitz's Center of Gravity: It's not What We Thought*, Naval War College Review, Winter 2003, Vol. LVI, No 1, σελ. 108-123, και *"Reining in" the Center of Gravity Concept*, Air & Space Power Journal, Summer 2003.

Ο Col Dale Eikmeir διετέλεσε διευθυντής του Πολυεθνικού Διακλαδικού Τμήματος του Κέντρου Στρατηγικής Ηγεσίας του US Army War College. Ο Eikmeir δημοσίευσε δύο άρθρα³¹ στη Στρατιωτική Επιθεώρηση των ΗΠΑ, στα οποία διαφωνεί με το διακλαδικό ορισμό, τον οποίο χαρακτηρίζει πηγή σύγχυσης, και υποστηρίζει ότι η σύγχυση προέρχεται από την έλλειψη ενός κοινά αποδεκτού ορισμού και ενός πρακτικού πλαισίου εργασίας για τον προσδιορισμό του. Ορίζει το Κέντρο Βάρους ως «την πηγή ισχύος ενός συστήματος, η οποία του επιτρέπει να ενεργεί»³². Αναγνωρίζει την ύπαρξη Κέντρου Βάρους στο Στρατηγικό και το Επιχειρησιακό επίπεδο και για όλα τα είδη του πολέμου. Τα Κέντρα Βάρους στο Επιχειρησιακό επίπεδο προσδιορίζονται επειδή δεν είναι δυνατή η «άμεση» προσβολή του Κέντρου Βάρους του Στρατηγικού επιπέδου. Η προσβολή του Κέντρου Βάρους στο Επιχειρησιακό επίπεδο είναι ο έμμεσος τρόπος προσβολής του Κέντρου Βάρους στο Στρατηγικό επίπεδο, μέσω της εξασθένησής του. Στο δεύτερο άρθρο του προτείνει τη χρήση του στρατηγικού πλαισίου εργασίας (των σκοπών, των τρόπων ενεργείας και των μέσων [Strategic Framework of Ends, Ways and Means])³³ για τον προσδιορισμό του. Η μέθοδος που προτείνει είναι ουσιαστικά μια εκφυλισμένη διαδικασία επιχειρησιακής σχεδίασης. Δε θεωρεί ως Κέντρο Βάρους τη θέληση του λαού, τους ηγέτες, τα αεροδρόμια, τα λιμάνια, τις γραμμές συγκοινωνιών, τους πόρους και τις συμμαχίες. Δεν λαμβάνει θέση όσον αφορά στο πλήθος των Κέντρων Βάρους, αλλά υπονοεί ότι υπάρχουν αρκετά. Δεν διατυπώνει την άποψή του για την ενδεχόμενη μη ύπαρξη Κέντρου Βάρους, παρότι φαίνεται να υποστηρίζει ότι υπάρχει πάντοτε τουλάχιστον ένα. Δεν χρησιμοποιεί το σημαντικότερο κριτήριο, ήτοι ότι η καταστροφή του Κέντρου Βάρους επιφέρει την ήττα του αντιπάλου.

Ο Col Warden της Πολεμικής Αεροπορίας των ΗΠΑ, ο οποίος εκπροσωπεί την αεροπορική σχολή σκέψης, είναι ευρέως γνωστός για το μοντέλο των *πέντε ομόκεντρων δακτυλίων*, το οποίο εισήγαγε ο ίδιος. Το 1995 δημοσίευσε ένα άρθρο³⁴ στο οποίο υποστηρίζει ότι ο κάθε αντίπαλος διαθέτει μια ομάδα (μεγάλο αριθμό) Κέντρων Βάρους τα οποία είναι οργανωμένα σε πέντε ομόκεντρους δακτυλίους, ο σημαντικότερος των οποίων είναι ο κεντρικός. Επειδή θεωρεί σχεδόν αδύνατη την προσβολή του κεντρικού δακτυλίου (Ηγέτης), προτείνει την παράλληλη προσβολή σε όλα τα επίπεδα.

Η προσέγγισή του Warden είναι προσέγγιση στοχοποίησης, σύμφωνα με την οποία το Κέντρο Βάρους είναι κάποιος στόχος που μπορεί να προσβληθεί με τα αεροπορικά μέσα βομβαρδισμού. Η άποψή του για την ύπαρξη μεγάλου αριθμού Κέντρων Βάρους (κάθε στόχος και Κέντρο Βάρους) ουσιαστικά απαξιώνει την έννοια.

31 Col Dale C. Eikmeier, Center of Gravity Analysis, Military Review, July – August 2004, σελ. 2-5 και A Logical Method of Center of Gravity Analysis, Military Review, Sep – Oct 2004, σελ. 62-66.

32 A system's source of power to act.

33 Το πλαίσιο εργασίας Σκοπών, Τρόπων ενεργείας, Μέσων (Ends, Ways, Means) αφορά στην ενορχήστρωση των διαθέσιμων μέσων, μέσω ενός τρόπου ενεργείας, για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Αν η επιδιωκόμενη ισορροπία διαταραχθεί, εάν για παράδειγμα τα μέσα δεν επαρκούν, τότε επαναπροσδιορίζονται οι στόχοι.

34 Col John A. Warden III, USAF, *The Enemy as a System*, Wright Flyer Paper No 10, Maxwell Air Force Base, Alabama.

Οι απόψεις που παρουσιάστηκαν παραπάνω συναντούν διάφορους βαθμούς αποδοχής, όπως διαπιστώνεται από τη μελέτη της σχετικής αρθρογραφίας, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι ορισμένες είναι εντελώς λανθασμένες και άλλες εντελώς ορθές. Η άποψη του υπογράφοντα είναι ότι από όλους τους προαναφερθέντες θεωρητικούς, ο Dr Echevarria είναι αυτός που αντιμετωπίζει το θέμα του Κέντρου Βάρους με μεγαλύτερη σοβαρότητα. Εξετάζει το θέμα σφαιρικά, αφήνοντας στον αναγνώστη μια αίσθηση πληρότητας.

ΜΕΡΟΣ II

Ορισμός

Το Κέντρο Βάρους, όπως μας παραδόθηκε από τον Clausewitz, είναι ένα στοιχείο το οποίο έχει την ιδιότητα να συγκρατεί μεταξύ τους όλα τα επί μέρους στοιχεία του ενός των αντιμαχομένων. Πέραν αυτού, το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του είναι ότι η καταστροφή ή εξουδετέρωσή του προκαλεί την ήττα του αντιπάλου ή τουλάχιστον αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή. Κατά συνέπεια δύο είναι τα χαρακτηριστικά που πρέπει να αναζητώνται σε ένα στοιχείο έτσι ώστε να μπορεί να θεωρηθεί Κέντρο Βάρους.

- Λειτουργεί ως συνεκτικός ιστός των δυνατοτήτων του αντιπάλου
- Η καταστροφή ή η εξουδετέρωσή του επιφέρει την κατάρρευση και κατά συνέπεια την ήττα του αντιπάλου.

Αν και πιστεύουμε ότι η έννοια του Κέντρου Βάρους γίνεται καλύτερα κατανοητή μέσω των χαρακτηριστικών που του αποδίδονται και των διευκρινήσεων που παρέχονται στη συνέχεια του άρθρου, για τη διευκόλυνση της περαιτέρω μελέτης και την ύπαρξη ενός σημείου αναφοράς, θα επιχειρηθεί ένας ορισμός, αρκετά γενικός ώστε να μη περιορίζει την ελευθερία σκέψης του αναγνώστη. Έτσι λοιπόν, θεωρούμε ότι:

Το Κέντρο Βάρους είναι ένα (φυσικό ή ψυχικό) κεντρικό χαρακτηριστικό της δομής του αντιπάλου, η προσβολή του οποίου επιφέρει αποφασιστικό αποτέλεσμα και ιδανικά την ήττα του.

Συνοχή του αντιπάλου

Η ύπαρξη ενός κεντρικού χαρακτηριστικού στη δομή του αντιπάλου προϋποθέτει ότι αυτός διαθέτει επαρκή ενότητα ή συνοχή, έτσι ώστε να ενεργεί ως σύνολο. Τα επί μέρους υποσυστήματα τα οποία συγκροτούν το σύστημα του αντιπάλου θα πρέπει να αλληλεξαρτώνται, έτσι ώστε η ενέργεια πάνω σε ένα από αυτά να έχει κάποια επίπτωση, σε κάποιο βαθμό, και στα άλλα. Όσο μεγαλύτερη είναι αυτή η αλληλεξάρτηση, τόσο πιο συμπαγές είναι το σύστημα, και κατά συνέπεια τόσο πιο δύσκολη η διάσπασή του. Εάν όμως προσδιοριστεί το Κέντρο Βάρους του συστήματος, η καταστροφή του προκαλεί εξ ορισμού τη διάσπασή του. Όταν δεν υπάρχει συνοχή μεταξύ των υποσυστημάτων, ο εντοπισμός ενός κεντρικού χαρακτηριστικού της συνολικής δομής γίνεται ιδιαίτερα δύσκολος. Στις περιπτώσεις αυτές, το πιθανό Κέντρο Βάρους βρίσκεται σε ένα ανώτερο, πιο αφηρημένο επίπεδο, και τελικά σε αυτό των ψυχικών – ιδεολογικών χαρακτηριστικών, όπως «η θέληση του αντιπάλου για πόλεμο».

Η συνοχή (ή η έλλειψή της) του αντιπάλου σχετίζεται άμεσα με τη δομή εξουσίας του, η οποία επηρεάζει αποφασιστικά την ύπαρξη και το είδος του Κέντρου Βάρους. Έτσι, στις περιπτώσεις δικτατορικών καθεστώτων, το Κέντρο Βάρους μπορεί με σχετική βεβαιότητα να ταυτιστεί με την ηγετική ομάδα ή τον ίδιο το δικτάτορα. Από την άλλη πλευρά, τα δημοκρατικά καθεστώτα διαθέτουν μηχανισμούς χάρις στους οποίους δεν εκθέτουν τον εαυτό τους σε τέτοιες Κρίσιμες Αδυναμίες. Γενικά, όταν η δομή εξουσίας του αντιπάλου είναι συγκεντρωτική, τότε

το σημείο που αναζητούμε βρίσκεται στα ανώτατα επίπεδα διοικήσεως και είναι φυσικό (πολύ συγκεκριμένο και εύκολο στην κατανόηση), ενώ στην περίπτωση των αποκεντρωτικών διοικήσεων ο εντοπισμός του Κέντρου Βάρους (εάν υπάρχει) είναι ιδιαίτερα δύσκολος.

Στο σύστημα εξουσίας της Περσικής Αυτοκρατορίας την εποχή της εκστρατείας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ότι το κέντρο εξουσίας από όπου εκπορεύονταν όλες οι εξουσίες ήταν ο Δαρείος. Από την άλλη πλευρά, είναι προφανές ότι ο Μέγας Αλέξανδρος ήταν το Κέντρο Βάρους της δικής του δομής εξουσίας³⁵. Η εξουδετέρωση των δύο αυτών ηγετών θα επέφερε την κατάρρευση των αντιστοίχων δομών εξουσίας και κατά συνέπεια τη διάλυση των αντίστοιχων αυτοκρατοριών, όπως ακριβώς συνέβη.

Σε ένα άλλο παράδειγμα, στην προ-εισβολής εποχή, η δομή εξουσίας που είχε εγκαταστήσει ο Saddam Hussein, τον καθιστούσε τη μοναδική πηγή εξουσίας και κατά συνέπεια το Κέντρο Βάρους του Ιράκ. Η νίκη των Αμερικανών προϋπέθετε την, καθ' οιονδήποτε τρόπο, εξουδετέρωσή του, γεγονός το οποίο είχε εγκαίρως προσδιοριστεί, όπως φαίνεται από την εξέλιξη των επιχειρήσεων, πρώτα με την ανεπιτυχή επιχείρηση «αποκεφαλισμού» (Decapitation) η οποία προηγήθηκε της επιχείρησης Iraqi Freedom, και δεύτερον με την ταχεία προέλαση στη Βαγδάτη και την προσωρινή παράκαμψη ισχυρών σημείων αντίστασης. Στην περίπτωση αυτή βέβαια δεν εντοπίστηκε αμέσως ο Saddam Hussein, αλλά ουσιαστικά εξουδετερώθηκε ως κέντρο εξουσίας.

Ένα παράδειγμα έλλειψης συνοχής είναι η δομή εξουσίας της οργάνωσης Al Qaeda. Είναι γνωστό ότι η Al Qaeda είναι οργανωμένη σε αποκεντρωμένες, αυτοδύναμες, ολιγάριθμες ομάδες οι οποίες ενεργούν αυτόνομα, οι δεσμοί μεταξύ των οποίων, καθώς και αυτών με το θεωρούμενο ηγέτη της οργάνωσης Osama bin Laden, είναι χαλαροί. Στην περίπτωση αυτή η εξάλειψη μιας ομάδας δεν έχει ουσιαστική επίπτωση στην ύπαρξη και λειτουργία των υπολοίπων. Η δομή εξουσίας (αυτονομία των ομάδων) δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό ενός κεντρικού χαρακτηριστικού, η προσβολή του οποίου θα είχε αποφασιστική επίδραση στην ύπαρξη και λειτουργία της. Μπορούμε λοιπόν να συμπεράνουμε ότι στην περίπτωση της Al Qaeda δεν υπάρχει Κέντρο Βάρους; Πριν αποφανθούμε οριστικά, θα πρέπει να προχωρήσουμε σε ένα ανώτερο, πιο αφηρημένο επίπεδο, αυτό των ψυχικών – ιδεολογικών χαρακτηριστικών. Αυτό που συγκρατεί τις επί μέρους ομάδες μεταξύ τους, έτσι ώστε να εμφανίζονται κάτω από ένα κοινό όνομα, είναι η πεποίθηση των μελών τους ότι ο Μουσουλμανικός κόσμος αδικείται από το Δυτικό, οι χώρες του οποίου εκμεταλλεύονται τον πλούτο των Μουσουλμανικών χωρών. Η πεποίθηση αυτή, η οποία αποτελεί το συνεκτικό τους ιστό, είναι ουσιαστικά το Κέντρο Βάρους της οργάνωσης.

Θέατρα Πολέμου

Ένας άλλος παράγοντας ο οποίος επηρεάζει τη συνοχή του αντιπάλου και κατ' επέκταση την ύπαρξη και το είδος του Κέντρου Βάρους, είναι τα γεωγραφικά

³⁵ Ο Clausewitz θεωρεί ότι το Κέντρο Βάρους του Μ. Αλεξάνδρου ήταν το στράτευμά του. Carl Von Clausewitz, *On War*, Μετάφραση στα αγγλικά από τους Michael Howard και Peter Paret, Princeton University Press, 1976, Βιβλίο 8, Κεφάλαιο 4, σελ. 596, παρ. 3

χαρακτηριστικά του Θεάτρου ή των Θεάτρων Πολέμου. Όταν οι στρατιωτικές δυνάμεις του αντιπάλου είναι αναπτυγμένες σε γεωγραφικές περιοχές οι οποίες καθιστούν δύσκολο τον έλεγχο και τη διοίκηση από το κέντρο εξουσίας και, πιο σημαντικό, την επικοινωνία, υπό την ευρεία έννοια, μεταξύ των δυνάμεων, τότε αναφερόμαστε σε περισσότερα του ενός Θέατρα Πολέμου. Άλλοι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την ύπαρξη Θεάτρων Πολέμου, πλην των γεωγραφικών χαρακτηριστικών των περιοχών, είναι ο τύπος και το μέγεθος των δυνάμεων και τα διαθέσιμα μέσα.

Στην περίπτωση λοιπόν ύπαρξης πλέον του ενός Θεάτρων Πολέμου, η ύπαρξη ισάριθμων Κέντρων Βάρους είναι αναπόφευκτη, έστω και αν οι αντίπαλοι στα Θέατρα Πολέμου είναι συνασπισμένοι σε συμμαχία. Τυπικό παράδειγμα είναι η ύπαρξη δύο διαφορετικών Κέντρων Βάρους για τα Θέατρα Πολέμου των ΗΠΑ στο Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Έστω και αν ο πόλεμος τελείωσε στην Ευρώπη με την ήττα της Γερμανίας, στο Θέατρο Πολέμου του Ειρηνικού χρειάστηκε η ρίψη δύο ατομικών βομβών για να καμφθεί η θέληση της Ιαπωνίας για πόλεμο.

Πολιτικός σκοπός και είδος πολέμου

Ο πόλεμος δεν είναι μια αυθύπαρκτη δραστηριότητα, ήτοι δεν διεξάγεται ως αυτοσκοπός. Κανένας, έχοντας «σώας τας φρένας του», δε θα προσέφευγε στη δολοφονία ανθρώπων, τη δαπάνη πόρων και τη δυστυχία, απλώς και μόνο για την ευχαρίστησή του. Όπως για πρώτη φορά διατυπώθηκε από τον Clausewitz, ο πόλεμος είναι ένα μέσον της πολιτικής για την επίλυση μιας κρίσης³⁶. Υπ' αυτή την έννοια, ο πόλεμος είναι μια απολύτως πολιτική πράξη. Αποφασίζεται και διεξάγεται σε κυβερνητικό επίπεδο, και μπορεί μεν οι στρατιωτικές επιχειρήσεις να αποτελούν την αιχμή του δόρατος, όμως το γενικότερο πλαίσιο περιλαμβάνει δραστηριότητες (οικονομικές, διπλωματικές και άλλες) τις οποίες, εάν η κυβέρνηση δε μπορεί να διεξάγει με επιτυχία, τότε ο πόλεμος είναι καταδικασμένος σε αποτυχία. Η κυβέρνηση, υποκείμενη στη λογική και συνεκτιμώντας το κόστος, προσδιορίζει το τι ακριβώς θέλει να επιτύχει με την προσφυγή στον πόλεμο, ήτοι τον πολιτικό σκοπό του. Με δεδομένο και σαφή τον πολιτικό σκοπό του πολέμου, μπορεί πλέον να προσδιοριστεί ο στρατιωτικός σκοπός του, η κατάλληλη στρατιωτική στρατηγική και στη συνέχεια, μέσω της επιχειρησιακής σχεδίασης, να καταρτιστεί το σχέδιο του πολέμου. Όλα τα παραπάνω προκύπτουν από, και σχετίζονται στενά με, τον πολιτικό σκοπό του πολέμου. Αποτυχία συσχέτισης της στρατιωτικής στρατηγικής και των επακόλουθων πολεμικών επιχειρήσεων (σχεδίων) με τον πολιτικό σκοπό του πολέμου, συνιστά θεμελιώδες σφάλμα και την απόλυτη συνταγή αποτυχίας.

Εάν λοιπόν το κριτήριο της προσφυγής στον πόλεμο είναι η ταχεία επίλυση της κρίσης με το μικρότερο δυνατό κόστος και ρίσκο, τότε ο προσδιορισμός του σημείου του αντιπάλου στο οποίο πρέπει να κατευθυνθεί η πολεμική προσπάθεια αποκτά θεμελιώδη σημασία. Και αυτό επειδή η ύπαρξη ενός τέτοιου σημείου, στο οποίο θα επικεντρωθεί η στρατιωτική προσπάθεια, θα επιταχύνει την επίλυση της κρίσης. Όταν βέβαια προσδιοριστεί ένα τέτοιο σημείο, ο τρόπος προσβολής του μπορεί και πρέπει να περιλαμβάνει το συνδυασμό όλων των παραγόντων ισχύος του κράτους.

³⁶ Ως κρίση νοείται η σύγκρουση της θέλησης δύο αντιπάλων.

Όπως προαναφέρθηκε, ο πολιτικός σκοπός του πολέμου καθορίζει άμεσα το είδος του πολέμου, και αυτός με τη σειρά του τα μέσα που απαιτούνται για τη διεξαγωγή του. Από την άποψη αυτή ο πόλεμος μπορεί να είναι ολοκληρωτικός (total ή absolute war) ή περιορισμένος (limited war). Τα δύο αυτά είδη του πολέμου μπορούν να συνυπάρχουν σε μία και μόνη σύγκρουση. Ένας πόλεμος που για τον έναν των αντιμαχομένων είναι περιορισμένος (όπως ο πόλεμος του Βιετνάμ για τους Αμερικανούς), για τον άλλον μπορεί να είναι ολοκληρωτικός (όπως ο ίδιος πόλεμος για τους Βιετναμέζους).

Από τη στιγμή που έχει αποφασιστεί η προσφυγή στον πόλεμο και έχει καθοριστεί ο πολιτικός σκοπός του πολέμου (και σε άμεση σχέση με αυτόν το είδος του πολέμου), ο προσδιορισμός του Κέντρου Βάρους των αντιμαχομένων μπορεί να γίνει μέσα από μια λογική επεξεργασία των δεδομένων της συγκεκριμένης περίπτωσης. Οποιαδήποτε αλλαγή του πολιτικού σκοπού του πολέμου επιβάλλει την αναθεώρηση του είδους του πολέμου και κατά συνέπεια του Κέντρου Βάρους.

Για την κατανόηση της σχέσης του πολιτικού σκοπού του πολέμου με το Κέντρο Βάρους θα χρησιμοποιήσουμε ως παραδείγματα τους δύο πολέμους του Περσικού κόλπου, του 1991 και του 2003.

Στον πρώτο πόλεμο (1991), οι αντίπαλοι ήταν από τη μία πλευρά το Ιράκ, και από την άλλη μία συμμαχία προθύμων με ηγέτιδα δύναμη τις ΗΠΑ. Ο πολιτικός σκοπός του πολέμου, όπως καθορίστηκε από τον πρόεδρο των ΗΠΑ, ήταν

- Η απόσυρση των ιρακινών δυνάμεων από το Κουβέιτ
- Η αποκατάσταση της νόμιμης κυβέρνησης του Κουβέιτ
- Η διασφάλιση της ασφάλειας και της σταθερότητας της περιοχής του Περσικού Κόλπου³⁷

Είναι αυτονόητο ότι για τη «συμμαχία των προθύμων» ο πόλεμος ήταν περιορισμένος. Όμως και για το Ιράκ ο πόλεμος ήταν περιορισμένος, δεδομένου ότι η συμμαχία δεν αποσκοπούσε στην εισβολή και κατάληψή του. Με δεδομένο τον πολιτικό σκοπό και το είδος του πολέμου, ο στρατιωτικός διοικητής των συμμαχικών δυνάμεων, Στρατηγός Norman Schwarzkopf, του Στρατού των ΗΠΑ, προσδιόρισε το Κέντρο Βάρους του αντιπάλου ως

«... εκείνο το χαρακτηριστικό το οποίο εάν καταστρέψεις, καταστρέφεις τη δυνατότητά του [του εχθρού] να διεξάγει τον πόλεμο. Το πρώτο Κέντρο Βάρους είναι ο ίδιος ο Saddam Hussein εξ αιτίας της απόλυτα συγκεντρωτικής δομής εξουσίας. Δεν εννοώ να τον δολοφονήσουμε. Εννοώ να του στερήσουμε τη δυνατότητά του να λειτουργεί. Δεύτερο Κέντρο Βάρους είναι η Προεδρική Φρουρά. Και τρίτο οι χημικές, βιολογικές και πυρηνικές δυνατότητές του. Δεν χρειάζεται να είσαι διάνοια για να καταλάβεις ότι εάν

³⁷ Eliot Cohen, *Gulf War Air Power Survey, 5 Vols, Vol. I: Planning and Command and Control*, Washington, D.C., Government Printing Office, 1993, σελ. 83-84.

εκλείφουν αυτές οι δυνατότητες, η δυνατότητα διεξαγωγής του πολέμου από την πλευρά του Ιράκ δε θα υπάρξει³⁸».

Χρησιμοποιώντας τα ίδια τα λόγια του Στρατηγού Schwarzkopf, το γεγονός ότι ο πολιτικός σκοπός του πολέμου επιτεύχθηκε χωρίς τη δολοφονία του Saddam Hussein, ή έστω την απομάκρυνσή του από την εξουσία, αποτελεί την τέλεια απόδειξη ότι ο Saddam Hussein δεν ήταν το Κέντρο Βάρους.

Ο δεύτερος πόλεμος του περσικού κόλπου (2003) μπορεί να θεωρηθεί ως μία παραλλαγή του πρώτου. Οι αντίπαλοι ήταν ουσιαστικά οι ίδιοι και το ίδιο ισχύει και για το Θέατρο του Πολέμου. Όμως, αυτή τη φορά, ο πολιτικός σκοπός του πολέμου ήταν «η απομάκρυνση του Saddam Hussein από την εξουσία και η αντικατάστασή του από μια δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση». Με βάση το διαφοροποιημένο σκοπό, το είδος του πολέμου για μεν τις ΗΠΑ παρέμεινε το ίδιο (περιορισμένος), για δε το Ιράκ έγινε πλέον θέμα επιβίωσης του καθεστώτος και κατά συνέπεια ο πόλεμος ήταν ολοκληρωτικός. Σύμφωνα με τα νέα δεδομένα, το Κέντρο Βάρους άλλαξε. Αναμφίβολα, τη φορά αυτή το εμπόδιο για την επίτευξη του πολιτικού σκοπού του πολέμου ήταν ο Saddam Hussein, η εξουδετέρωση του οποίου θα επέφερε γρήγορα και αποφασιστικά το τέλος της κρίσης. Πράγματι, η εξουδετέρωση του Saddam Hussein, έστω και εάν βρισκόταν στη ζωή, επέφερε την κατάρρευση του συστήματος εξουσίας και την ήττα του Ιράκ, αδιάψευστο κριτήριο του γεγονότος ότι, στη συγκεκριμένη σύγκρουση, αυτός ήταν το πραγματικό Κέντρο Βάρους του Ιράκ.

Επίπεδα πολέμου

Τα επίπεδα πολέμου, ήτοι της σχεδίασης και διεξαγωγής των πολεμικών επιχειρήσεων, είναι τρία: το Στρατηγικό, το Επιχειρησιακό και το Τακτικό. Σε γενικές γραμμές, το Στρατηγικό επίπεδο αφορά στο πολιτικο-στρατιωτικό επίπεδο, όπου καθορίζεται ο στρατιωτικός σκοπός του πολέμου και σχεδιάζεται η εμπλοκή των Ενόπλων Δυνάμεων σ' αυτόν, το Επιχειρησιακό επίπεδο είναι αυτό στο οποίο σχεδιάζονται οι εκστρατείες και το Τακτικό αυτό στο οποίο σχεδιάζονται και διεξάγονται οι μάχες.

Στο Στρατηγικό επίπεδο, ο εχθρός, θεωρούμενος ως ένα σύνολο (σύστημα), διαθέτει ένα Κέντρο Βάρους, με την έννοια της συνεκτικής δύναμης των επί μέρους υποσυστημάτων. Στο επίπεδο αυτό, το Κέντρο Βάρους μπορεί να είναι αφηρημένο (ψυχικό) ή συγκεκριμένο (ηγέτης, πρωτεύουσα, Ένοπλες Δυνάμεις). Εάν προσδιοριστεί σωστά, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η καταστροφή ή εξουδετέρωσή του θα επιφέρει την ήττα, ή θα αποτελέσει τουλάχιστον ένα αποφασιστικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.

Ας υποθέσουμε τώρα ότι υπάρχουν περισσότερα του ενός Θέατρα Επιχειρήσεων, και κατά συνέπεια ισάριθμοι επιχειρησιακοί διοικητές, στους οποίους έχουν δοθεί αντίστοιχες αποστολές. Θα μπορούσαμε τότε να θεωρήσουμε ότι για κάθε Θέατρο Επιχειρήσεων, και κατά συνέπεια για κάθε αντίστοιχο διοικητή, υπάρχει ένα Κέντρο Βάρους του οποίου η καταστροφή ή εξουδετέρωση, σύμφωνα

³⁸ Otto Friedrich, *Desert Storm: The War in the Persian Gulf*, Time Warner, Boston, 1991, σελ. 40, όπως αναφέρεται στο Major Seow Hiang Lee, *Center of Gravity or Center of Confusion: Understanding the Mystique*, Air Command and Staff College, 1999

με τον ορισμό μας, θα επιφέρει την ήττα του αντιπάλου στο αντίστοιχο Θέατρο Επιχειρήσεων.

Με την ίδια λογική, προχωρώντας στο Τακτικό επίπεδο, κάθε Διοικητής μπορεί να προσδιορίσει ένα Κέντρο Βάρους του αντιπάλου τον οποίο καλείται να αντιμετωπίσει. Συνεχίζοντας την ανάλυσή μας, και παρά το γεγονός ότι τα γενικώς παραδεκτά επίπεδα πολέμου είναι τρία, τίποτα δε μας εμποδίζει να προχωρήσουμε μέχρι τους διοικητές των μικρών κλιμακίων, και να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι Κέντρα Βάρους υπάρχουν ακόμα για κάθε ομάδα Πεζικού η οποία συμμετέχει στον αγώνα. Αυτό βέβαια θα ήταν κάτι που θα απαξίωνε πλήρως την έννοια του Κέντρου Βάρους σε σημείο που θα την καθιστούσε γελοία. Άρα υπάρχει κάποιος όριος στα επίπεδα πολέμου, για τα οποία απαιτείται ο προσδιορισμός Κέντρων Βάρους, έτσι ώστε η έννοιά του να είναι πραγματικά χρήσιμη στη διαδικασία σχεδίασης και διεξαγωγής του πολέμου.

Η διάκριση του Κέντρου Βάρους ανά επίπεδο πολέμου υποδηλώνει ανεξάρτητη ύπαρξη επιπέδων πολέμου, γεγονός που αντιβαίνει στη γενική αντίληψη ότι ο πόλεμος είναι μια γενική προσπάθεια σε κρατικό επίπεδο για την επιβολή της θέλησής μας στον αντίπαλο. Η διάκρισή του πολέμου σε επίπεδα είναι μια προσέγγιση η οποία διευκολύνει μεν τη διεξαγωγή του, τα επίπεδά του όμως δεν είναι ούτε διακριτά ούτε και ανεξάρτητα, και κατά συνέπεια η ύπαρξη τους είναι σχετικά τεχνητή. Στα κατώτερα επίπεδα πολέμου δεν υπάρχει η απαιτούμενη ανεξαρτησία και αυτονομία' κάθε επίπεδο είναι συνέχεια του αμέσως προϋσταμένου του και συνεισφέρει σε αυτό.

Η καταστροφή ή εξουδετέρωση ενός Κέντρου Βάρους στο Τακτικό επίπεδο (εάν υπάρχει) επιτυγχάνει μεν αποφασιστικό αποτέλεσμα, οι επιπτώσεις όμως επί του αντιπάλου περιορίζονται σε τοπικό επίπεδο. Παρά τον περιορισμό τους σε τοπικό επίπεδο, οι επιπτώσεις αυτές συμβάλουν στην εξασθένηση του αντιστοίχου Κέντρου Βάρους στο αμέσως ανώτερο επίπεδο, το Επιχειρησιακό, και αυτού με τη σειρά του στο αντίστοιχο του Στρατηγικού επιπέδου, γεγονός το οποίο αποτελεί και τη βάση της θεωρίας της Έμμεσης Προσέγγισης³⁹.

Παρότι η προσβολή του Κέντρου Βάρους στο Επιχειρησιακό ή το Τακτικό επίπεδο συνεισφέρει στην τελική νίκη, δεν επιφέρει την ήττα του αντιπάλου, ο οποίος διαθέτει περιθώρια αντίδρασης. Τα περιθώρια αυτά είναι μεγαλύτερα όσο ο αντίπαλος αποτελεί ένα συγκροτημένο σύστημα με καλή συνοχή, οπότε οι δυσμενείς επιπτώσεις της καταστροφής ή εξουδετέρωσης του ενδεχόμενου Κέντρου Βάρους του Τακτικού Επιπέδου καλύπτονται από την προστατευτική ομπρέλα του «προϋσταμένου Κέντρου Βάρους» και τελικά του Κέντρου Βάρους του αντίστοιχου Στρατηγικού επιπέδου.

Συμπερασματικά, σε κανένα σημείο της διαδικασίας σχεδίασης και διεξαγωγής του πολέμου, δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι:

- Η επιδίωξή μας θα πρέπει να είναι ο τερματισμός του πολέμου στο ανώτατο δυνατό επίπεδο, στο μικρότερο δυνατό χρόνο και με τις λιγότερες δυνατές απώλειες, με την επίτευξη αποφασιστικού αποτελέσματος σε ένα σημείο του εχθρού, το οποίο εξ ορισμού είναι μοναδικό, ήτοι το Κέντρο Βάρους.

³⁹ Liddell Hart, *Strategy*, Penguin Book, 1991.

- Ο αντίπαλος δε μπορεί να υποδιαιρεθεί σε επίπεδα. Είναι ένα σύνολο το οποίο πρέπει να θεωρείται ως σύστημα συγκροτούμενο από αλληλοεξαρτώμενα υποσυστήματα.
- Το Κέντρο Βάρους ορίζεται από τη δομή του εχθρού ως συνόλου και όχι από το επίπεδο του πολέμου. Το Κέντρο Βάρους είναι ένα για κάθε αντίπαλο και πρέπει να προσδιορίζεται στο Στρατηγικό επίπεδο. Στα χαμηλότερα επίπεδα ο όρος Κέντρο Βάρους μπορεί να χρησιμοποιείται γενικά για λόγους προσανατολισμού της πολεμικής προσπάθειας του αντίστοιχου Διοικητή.
- Η εξουδετέρωση του Κέντρου Βάρους στο Στρατηγικό επίπεδο επιφέρει την ήττα του αντιπάλου και κατά συνέπεια καθιστά την ύπαρξη Κέντρων Βάρους στα υφιστάμενα επίπεδα περιττή.

Προσβολή του Κέντρου Βάρους

Σύμφωνα με τον ορισμό, η καταστροφή ή εξουδετέρωση του Κέντρου Βάρους του αντιπάλου επιφέρει την ήττα του ή τουλάχιστον αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα στον περιορισμό της δυνατότητας συνέχισης του πολέμου από μέρους του. Κατά συνέπεια, η όλη μας πολεμική προσπάθεια θα πρέπει να αποσκοπεί στην προσβολή του. Το γεγονός βέβαια ότι έχει προσδιοριστεί το Κέντρο Βάρους, δε σημαίνει ότι η καταστροφή ή εξουδετέρωσή του είναι εφικτή ή έστω εύκολη. Η προσβολή του απαιτεί συνολική προσπάθεια, η οποία πρέπει να ξεκινάει από την αρχή της κρίσης με την εμπλοκή όλων των μέσων ισχύος του κράτους (διπλωματικά, οικονομικά, στρατιωτικά). Όταν έχει πλέον αποφασιστεί η προσφυγή στον πόλεμο, ο τρόπος προσβολής του Κέντρου Βάρους είναι θέμα επιχειρησιακής σχεδίασης, της οποίας ο σκοπός είναι ακριβώς αυτός: η κατάρτιση του στρατηγικού σχεδίου, το οποίο ορίζει τον τρόπο ενεργείας και τα απαιτούμενα μέσα. για την προσβολή του Κέντρου Βάρους. Ο τρόπος ενεργείας και τα απαιτούμενα μέσα εξαρτώνται από το είδος του Κέντρου Βάρους. Ο προτιμώμενος τρόπος ενεργείας είναι σχεδόν πάντοτε η άμεση προσβολή του (άμεση προσέγγιση), με τη χρήση όλων των κατάλληλων και διαθέσιμων μέσων. Ο τρόπος αυτός προσβολής του Κέντρου Βάρους, σε περίπτωση επιτυχίας, έχει το πλεονέκτημα της γρήγορης επίτευξης του στρατιωτικού και κατά συνέπεια του πολιτικού σκοπού του πολέμου, με τις λιγώτερες δυνατές απώλειες.

Όμως, ορισμένες φορές, η άμεση προσβολή του Κέντρου Βάρους είναι αδύνατη, είτε λόγω της φύσης του (όταν για παράδειγμα το Κέντρο Βάρους είναι του τύπου της «θέλησης του αντιπάλου για πόλεμο»), είτε λόγω ανεπάρκειας των μέσων. Στην περίπτωση αυτή ακολουθείται η μέθοδος της έμμεσης προσέγγισης, όπου αντί της άμεσης προσβολής του Κέντρου Βάρους προσβάλλονται σταδιακά τα Αποφασιστικά Σημεία (Decisive Points), τα οποία, μέσω της εξασθένησης του Κέντρου Βάρους, οδηγούν στην απομόνωση και την τελική καταστροφή ή εξουδετέρωσή του.

Ας δούμε ένα παράδειγμα του σχετικά πρόσφατου πολέμου του κόλπου (2003). Οι Αμερικανοί, στη συγκεκριμένη σύγκρουση, προσδιόρισαν το Saddam Hussein ως το Κέντρο Βάρους του Ιράκ. Πριν την έναρξη των χειρσαίων επιχειρήσεων, ανέλαβαν την επιχείρηση «αποκεφαλισμού» με στόχο τη δολοφονία του (και μελών της ιρακινής ηγεσίας) με την εκτόξευση πυραύλων Tomahawk από αμερικανικά πλοία περιπολούντα εντός του Περσικού κόλπου. (Εάν είχε επιτύχει η επιχείρηση

αποκεφαλισμού (Decapitation), οι Αμερικανοί και πάλι θα κατελάμβαναν την χώρα, χωρίς όμως να συναντήσουν αντίσταση εξ αιτίας της κατάρρευσης του συστήματος εξουσίας του Ιράκ). Μετά την αποτυχία της άμεσης προσέγγισης για την καταστροφή του ιρακινού Κέντρου Βάρους, οι Αμερικανοί προσέφυγαν στην έμμεση προσέγγιση. Αναγκάστηκαν να διεξάγουν επιθετικές επιχειρήσεις για την κατάληψη της Βαγδάτης, η οποία ήταν ένα από τα Αποφασιστικά Σημεία, και η οποία εξανάγκασε τον Saddam Hussein να εγκαταλείψει την εξουσία. Κάποιος βέβαια θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι η Βαγδάτη ήταν το πραγματικό Κέντρο Βάρους του Ιράκ. Αν και ο υπογράφων δε συμφωνεί με την άποψη αυτή, το γεγονός είναι ότι δεν υπάρχει «λύση σχολής» είναι θέμα στρατηγικής κρίσης.

Μέθοδος προσδιορισμού του Κέντρου Βάρους

Παρά το γεγονός ότι η έννοια του Κέντρου Βάρους υπάρχει στο παγκόσμιο στρατιωτικό λεξικό εδώ και περίπου 180 χρόνια, ελάχιστες είναι οι μέθοδοι προσδιορισμού του οι οποίες έχουν προταθεί, και αυτές εμφανίστηκαν τα τελευταία χρόνια. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι η έννοια του Κέντρου Βάρους είναι μάλλον αφηρημένη ή όπως το θέτει ο Clausewitz «το Κέντρο Βάρους είναι θέμα στρατηγικής κρίσης στο ανώτατο επίπεδο»⁴⁰. Οι πλέον γνωστές προταθείσες μέθοδοι προσδιορισμού του Κέντρου Βάρους είναι η μέθοδος CG-CC-CR-CV του Dr Strange⁴¹, η μέθοδος του Col Eikmeir συνοδευόμενη με τα κριτήρια ελέγχου “Does/Uses”⁴², και μια σχετικά γενική από τον Col Echevarria⁴³. Παρά την εμφάνιση των προαναφερθεισών μεθόδων στον αμερικανικό στρατιωτικό τύπο, καμία δε συνάντησε την απαραίτητη αποδοχή και κατά συνέπεια δεν κρίθηκε αρκετά σοβαρή και ώριμη ώστε να υιοθετηθεί από τις αμερικανικές Ένοπλες Δυνάμεις, οι οποίες χρησιμοποιούν την παλαιά δοκιμασμένη μέθοδο της «πρότασης και διαβούλευσης» (“Guess and debate”).

Η μέθοδος προσδιορισμού του Κέντρου Βάρους του αντιπάλου βρίσκεται στην καρδιά της ανάλυσης και εκτίμησης πληροφοριών περί του εχθρού. Παρά το γεγονός ότι είναι σχεδόν αδύνατος ο προσδιορισμός ενός αναλυτικού εργαλείου για τον εντοπισμό του Κέντρου Βάρους, είναι δυνατή η περιγραφή σε γενικές γραμμές ενός πλαισίου εργασίας εντός του οποίου προτείνεται να κινηθεί ο επιτελής ώστε να διευκολυνθεί η διανοητική εργασία που απαιτείται για τον προσδιορισμό του. Το συνιστώμενο αυτό γενικό πλαίσιο εργασίας περιλαμβάνει την εξέταση των παρακάτω παραγόντων:

- Ο πολιτικός και στρατιωτικός σκοπός καθώς και το είδος του πολέμου.

⁴⁰ It is therefore a major act of strategic judgement to distinguish these Centers of Gravity in the enemy's forces and to identify their sphere of effectiveness. Carl Von Clausewitz, *On War*, Βιβλίο 6, Κεφάλαιο 27, σελ. 486, παρ. 4

⁴¹ Joseph Strange & Richard Iron, *Center of Gravity: What Clausewitz Really Meant*, Joint Forces Quarterly, issue 35, σελ. 10-17, και *Understanding Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities*, US Marine Corps Association, 1996, σελ. 93-96.

⁴² Col Dale C. Eikmeier, *Center of Gravity Analysis*, Military Review, July – August 2004, σελ. 2-5 και *A Logical Method of Center of Gravity Analysis*, Military Review, Sep – Oct 2004, σελ. 62-66.

⁴³ Antulio J. Echevarria II, US Army, *Clausewitz's Center of Gravity: Changing our Warfighting Doctrine – Again!*, Carlisle, Pa: US Army War College, Strategic Studies Institute, Sep 2002.

- Η δομή εξουσίας του αντιπάλου και η συνοχή των επί μέρους υποσυστημάτων του για να διαπιστωθεί εάν η συνοχή είναι τέτοια που να δικαιολογεί την ύπαρξη Κέντρου Βάρους.
- Τα Αποφασιστικά Σημεία του αντιπάλου.
- Ο εντοπισμός της αλληλεξάρτησης των Αποφασιστικών Σημείων και η ενδεχόμενη ύπαρξη ενός Αποφασιστικού Σημείου ανωτάτου επιπέδου.
- Ο έλεγχος του εάν η καταστροφή ή εξουδετέρωση των Αποφασιστικών Σημείων επιφέρει αποφασιστικό κτύπημα στον αντίπαλο και ιδανικά την ήττα του.

Η πείρα έχει αποδείξει ότι στη συντριπτική πλειονότητα των πολέμων, οι αντίπαλοι παρουσιάζουν τα ίδια ή παρόμοια Κέντρα Βάρους, και μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, εμφανίζονται διαφοροποιημένα Κέντρα Βάρους. Κατά συνέπεια, για λόγους εξοικονόμησης χρόνου και εκμεταλλευόμενοι τη συσσωρευμένη εμπειρία των επαγγελματιών της πολεμικής τέχνης, συνιστάται η κατ' αρχήν εξέταση ενός αριθμού Κέντρων Βάρους τα οποία επιμένουν να εμφανίζονται στην πλειονότητα των πολεμικών συγκρούσεων, και η εξέταση πλέον εξειδικευμένων μόνον μετά την απόρριψη των πρώτων. Αυτά τα Κέντρα Βάρους, τα οποία θα πρέπει να εκληφθούν ως σημείο εκκίνησης και όχι ως υποχρεωτικά, παρουσιάζονται στη συνέχεια κατά σειρά προτεραιότητας και ανά είδος πολέμου.

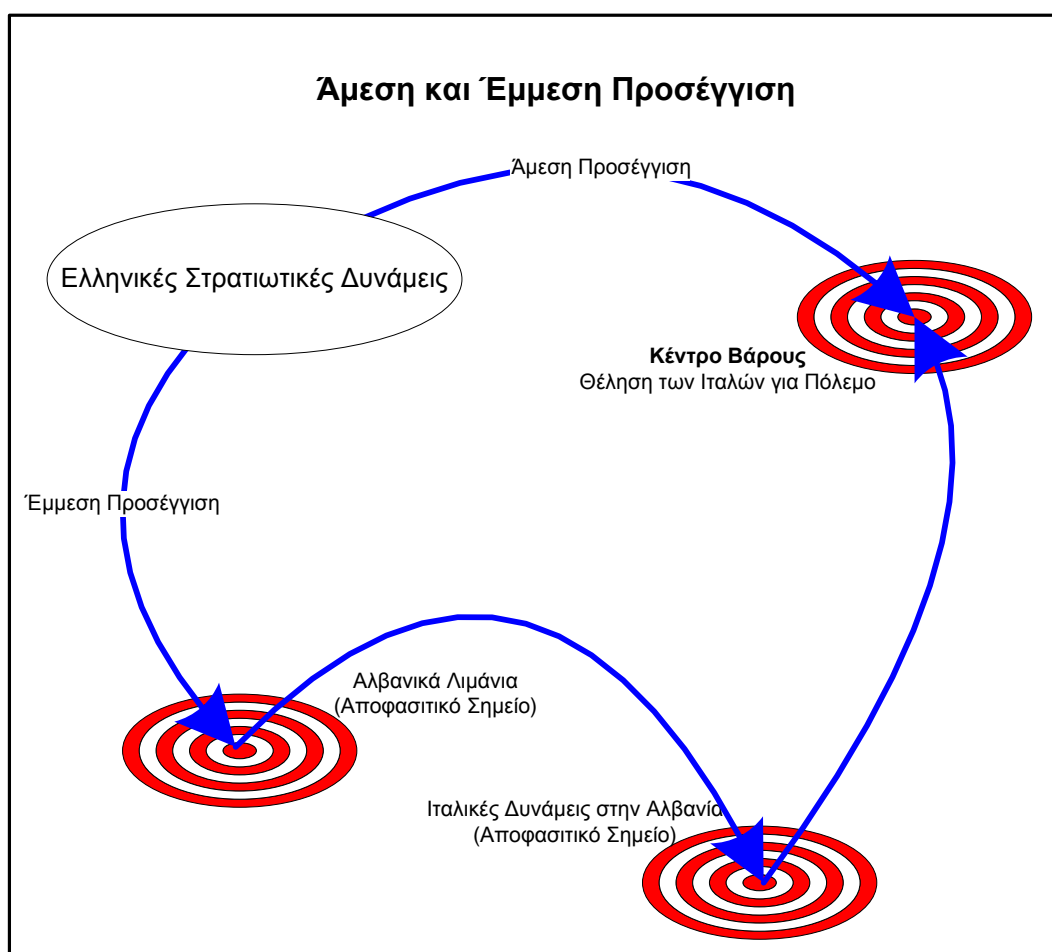
- Ολοκληρωτικός πόλεμος
 - ✓ Η θέληση⁴⁴ του αντιπάλου για πόλεμο, η οποία βέβαια έχει διαφορετική αξία για ένα δημοκρατικό σε αντιδιαστολή με ένα απολυταρχικό πολίτευμα.
 - ✓ Οι Ένοπλες Δυνάμεις
 - ✓ Η πρωτεύουσα του κράτους
 - ✓ Ειδικά χαρακτηριστικά (γεωγραφικά ή ψυχικά) τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση και την εν συνεχεία εκτίμηση περί του εχθρού.
- Περιορισμένος πόλεμος
 - ✓ Η θέληση του αντιπάλου για πόλεμο
 - ✓ Οι στρατιωτικές δυνάμεις που είναι αναπτυγμένες στο θέατρο επιχειρήσεων
 - ✓ Οι γραμμές συγκοινωνιών
 - ✓ Ειδικά χαρακτηριστικά του Θεάτρου Επιχειρήσεων, όπως προκύπτουν από την εκτίμηση πληροφοριών.

⁴⁴ Η «θέληση του λαού να υποστηρίξει τον πόλεμο» ως Κέντρο Βάρους παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η φύση του είναι τέτοια που μπορεί κάποιος να ισχυριστεί ότι ισχύει για κάθε αντίπαλο σε κάθε είδους πολεμική σύγκρουση. Στην περίπτωση αυτή, κάθε άλλο πιθανό Κέντρο Βάρους που ενδεχομένως προσδιοριστεί, υποβιβάζεται ουσιαστικά στην κατηγορία του Αποφασιστικού Σημείου, το οποίο πρέπει να προσβληθεί στο πλαίσιο της έμμεσης προσέγγισης του «πραγματικού» Κέντρου Βάρους.

Δεδομένης της αποστροφής του στην ύπαρξη μαθηματικών τύπων για τη διεξαγωγή του πολέμου, σίγουρα ο Clausewitz δε θα συμφωνούσε, και μαζί με αυτόν πολλοί σύγχρονοι θεωρητικοί, με την προσπάθεια αναζήτησης μιας αυστηρής μεθοδολογίας προσδιορισμού του Κέντρου Βάρους. Πεποίθηση του υπογράφοντα είναι ότι ο ασφαλέστερος τρόπος προσδιορισμού του Κέντρου Βάρους είναι η εκπαίδευση της ανώτατης ηγεσίας έτσι ώστε να αναπτύξει σε έντονο βαθμό την ικανότητα κρίσης και εκτίμησης για να μπορεί να κάνει τέτοιους προσδιορισμούς.

Παράδειγμα προσδιορισμού Κέντρου Βάρους

Η παράθεση ενός παραδείγματος, εκτιμάται ότι θα βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση της έννοιας του Κέντρου Βάρους. Επειδή η εξέταση του Κέντρου Βάρους θα πρέπει να γίνεται στα πλαίσια του σύγχρονου στρατιωτικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, το παράδειγμα αντλείται από τη σύγχρονη ελληνική στρατιωτική



ιστορία, και αφορά στον ελληνοϊταλικό πόλεμο του 1940. Η εξέταση θα γίνει σε θεωρητικό επίπεδο, στα πλαίσια του οποίου θα θεωρήσουμε ότι ο πολιτικός σκοπός του πολέμου, για μεν την Ελλάδα ήταν η διατήρηση της εδαφικής της ανεξαρτησίας και η εξάλειψη της ιταλικής απειλής, για δε την Ιταλία η κατάληψη της Ελλάδος, όπως σαφώς προκύπτει από το τελεσίγραφο των πρώτων πρωϊνών ωρών της 28^{ης} Οκτωβρίου.

Για την επίτευξη του πολιτικού σκοπού του πολέμου, ο αντίστοιχος στρατιωτικός σκοπός, για τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις, ήταν η απόκρουση της

ιταλικής επίθεσης και η δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων για την καταβολή της θέλησης ή της δυνατότητας (ή και των δύο) των ιταλικών Ενόπλων Δυνάμεων για την ανάληψη περαιτέρω επιθετικών επιχειρήσεων εις βάρος της Ελλάδος.

Λαμβάνοντας υπόψη το συγκεκριμένο Θέατρο Επιχειρήσεων, τη σύγκριση των παραγόντων ισχύος (στρατιωτικών, οικονομικών, διπλωματικών) των δύο κρατών, και τις στρατιωτικές δυνάμεις που ο κάθε αντίπαλος διέθεσε στο συγκεκριμένο Θέατρο Επιχειρήσεων, μπορούμε με ασφάλεια να συνάγουμε ότι, όσον αφορά στο είδος του πολέμου, για μεν την Ελλάδα ο πόλεμος ήταν ολοκληρωτικός, για δε την Ιταλία περιορισμένος.

Δεδομένου ότι η πρόθεση της Ελλάδος, για διάφορους λόγους, δεν ήταν ποτέ η εισβολή και κατάληψη της Ιταλίας, θα πρέπει να αποκλείσουμε ως πιθανά Κέντρα Βάρους το Δικτάτορα Μουσολίνι, την πρωτεύουσα Ρώμη και τις στρατιωτικές δυνάμεις της Ιταλίας ως σύνολο. Παραλείποντας τη λεπτομερή ανάλυση και εκτίμηση πληροφοριών, η οποία θα μας έδινε μια πληρέστερη εικόνα, θα προχωρήσουμε στον προσδιορισμό των Αποφασιστικών Σημείων του αντιπάλου, ως ενδεχόμενων Κέντρων Βάρους, τα οποία αφορούν στη δυνατότητα των Ιταλών να συνεχίσουν τον πόλεμο. Τα σημεία αυτά, κατά σειρά προτεραιότητας, είναι τα παρακάτω:

- Η θέληση των Ιταλών για πόλεμο
- Οι στρατιωτικές δυνάμεις του Θεάτρου Επιχειρήσεων
- Οι Ναυτικές δυνατότητες της Ιταλίας
- Οι γραμμές συγκοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των λιμένων της ιταλικής και αλβανικής πλευράς.

Ξεκινώντας από το πρώτο Αποφασιστικό Σημείο, είναι προφανές ότι η πολεμική προσπάθεια των Ιταλών βασιζόταν στη θέληση του λαού της να την υποστηρίξει. Η καταβολή της θέλησης του λαού θα επέφερε ουσιαστικά την ήττα της Ιταλίας στο συγκεκριμένο πόλεμο.

Όμως, η «θέληση» είναι μια αφηρημένη έννοια, και κατά συνέπεια η άμεση προσβολή της είναι αδύνατη. Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα θα έπρεπε να ακολουθήσει την έμμεση προσέγγιση του Κέντρου Βάρους, με την προσβολή Αποφασιστικών Σημείων, η καταστροφή ή εξουδετέρωση των οποίων θα το εξασθενούσε σταδιακά μέχρι την οριστική εξουδετέρωσή του. Τα Αποφασιστικά Σημεία τα οποία έχουμε ήδη προσδιορίσει είναι: οι ιταλικές στρατιωτικές δυνάμεις που βρίσκονταν στο Θέατρο Επιχειρήσεων, οι Ναυτικές δυνατότητες της Ιταλίας, και οι γραμμές συγκοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των λιμένων της ιταλικής και της αλβανικής πλευράς. Σ' αυτά θα πρέπει να προσθέσουμε επίσης την «πρόκληση απωλειών σε μεγάλη κλίμακα», οι οποίες θα μπορούσαν να κάμψουν τη θέληση των Ιταλών να συνεχίσουν τον πόλεμο, μέσω της παράτασης της διάρκειας του πολέμου. Ως γενικός κανόνας όμως, η παράταση του πολέμου είναι κάτι το οποίο δεν ευνοεί τον ασθενέστερο των αντιμαχομένων, ο οποίος διαθέτει περιορισμένες δυνατότητες (στρατιωτικές και οικονομικές), και ο οποίος στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν η Ελλάδα. Έτσι, η Ελλάδα έπρεπε να επιδιώξει το γρήγορο τερματισμό του πολέμου, με την ανάληψη επιθετικών επιχειρήσεων. Η

καταστροφή των στρατιωτικών ιταλικών δυνάμεων που βρισκόταν στο έδαφος της Αλβανίας ήταν το μέσο για την καταβολή της θελήσεως του ιταλικού λαού να υποστηρίξει τον πόλεμο. Όμως και πάλι η άμεση προσέγγιση δε φαινόταν να είναι ο ενδεδειγμένος τρόπος προσβολής του Αποφασιστικού αυτού Σημείου, όπως φάνηκε και από το αποτέλεσμα των επιχειρήσεων. Κατά συνέπεια έπρεπε να αναζητηθεί κάποιο άλλο Αποφασιστικό Σημείο μέσω της καταστροφής του οποίου θα προκαλείτο η εξασθένηση των ιταλικών στρατιωτικών δυνάμεων και η τελική καταστροφή τους. Τα Αποφασιστικά αυτά Σημεία δεν ήταν άλλο από τις γραμμές συγκοινωνιών, η διακοπή των οποίων θα προκαλούσε τη διακοπή του ρεύματος εφοδιασμού των ιταλικών δυνάμεων. Η διακοπή των γραμμών συγκοινωνιών με τη σειρά της μπορούσε να επιτευχθεί με την κατάληψη ή έστω τον έλεγχο δια πυρών των λιμένων της Αλβανίας με μια επιχείρηση διείσδυσης στο αλβανικό έδαφος, και την εν συνεχεία καταστροφή των ιταλικών δυνάμεων. Βέβαια, η υλοποίηση ενός τέτοιου τρόπου ενεργείας απαιτούσε μέσα και δυνάμεις τα οποία είναι αμφίβολο εάν διέθετε η Ελλάδα. Από την άλλη πλευρά όμως, η παράταση του πολέμου δεν ευνόησε την Ελλάδα, ειδικά τη στιγμή που ανεμένετο η γερμανική επίθεση.

Συμπερασματικά λοιπόν, το Κέντρο Βάρους των Ιταλών, όσον αφορά στη συγκεκριμένη σύγκρουση, ήταν η θέληση του ιταλικού λαού να υποστηρίξει τον πόλεμο, και τα Αποφασιστικά Σημεία για την έμμεση προσέγγισή του οι γραμμές συγκοινωνιών και οι στρατιωτικές δυνάμεις που ήταν αναπτυγμένες στο Θέατρο Επιχειρήσεων.

Επίλογος

Η έννοια του Κέντρου Βάρους, όπως ορίστηκε από τον Clausewitz, όπως και η πλειονότητα των αρχών που διατυπώθηκαν στο έργο του, είναι αφηρημένη (είτε εσκεμμένα, είτε επειδή, κατά δήλωση του ιδίου, το έργο του είναι ημιτελές), επιδεχόμενη πολλών ερμηνειών. Παρ' όλα αυτά, και παρά το γεγονός ότι η έννοια έχει τις ρίζες της στην εποχή του βιομηχανικού πολέμου, παραμένει μέχρι σήμερα μια δημοφιλής στρατιωτική αρχή.

Η αρχή του Κέντρου Βάρους είναι χρήσιμη ως ένα αναλυτικό εργαλείο για τη σχεδίαση των επιχειρήσεων. Η αξία του έγκειται στο γεγονός ότι λειτουργεί ως εστιακό σημείο για τον προσανατολισμό της πολεμικής προσπάθειας, η οποία βέβαια περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία ισχύος του κράτους, και όχι μόνο τις Ένοπλες Δυνάμεις. Όσον αφορά στις Ένοπλες Δυνάμεις, το Κέντρο Βάρους παρέχει την ευκαιρία στους επιτελείς να επικεντρώσουν την προσπάθειά τους σε ένα χαρακτηριστικό του αντιπάλου, σε μια συνολική προσέγγιση.

Ο πολιτικός σκοπός του πολέμου περιγράφει σε γενικές γραμμές τις επιδιώξεις της πολιτικής ηγεσίας με την προσφυγή στον πόλεμο. Ο στρατιωτικός σκοπός του πολέμου περιγράφει το τι πρέπει να γίνει στρατιωτικά, ώστε να επιτευχθεί ο αντίστοιχος πολιτικός σκοπός. Το Κέντρο Βάρους συνδέεται με το είδος του πολέμου που έχει αναληφθεί και κατ' επέκταση με το στρατιωτικό και τον πολιτικό του σκοπό. Το Κέντρο Βάρους έχει εφαρμογή σε είδη πολέμου των οποίων ο πολιτικός σκοπός είναι η πλήρης υποταγή του αντιπάλου (ολοκληρωτικός πόλεμος) όπου η συνολική προσπάθεια, με τη διάθεση όλων των δυνατοτήτων, προκαλούν την ανάδειξή του. Σε είδη πολέμου των οποίων ο πολιτικός σκοπός δεν είναι η πλήρης υποταγή του αντιπάλου (περιορισμένος πόλεμος), ο προσδιορισμός του

Κέντρου Βάρους, εάν υπάρχει, είναι δύσκολος. Στην περίπτωση αυτή, ακόμα και όταν προσδιοριστεί το Κέντρο Βάρους, η προσβολή του είναι προβληματική.

Όπως προαναφέρθηκε, η διάκριση του πολέμου σε επίπεδα (Στρατηγικό, Επιχειρησιακό, Τακτικό) είναι τεχνητή και γίνεται για λόγους διευκόλυνσης της διεξαγωγής του. Όμως ο αντίπαλος δε μπορεί να υποδιαιρεθεί σε επίπεδα. Πρέπει να θεωρείται ένα σύστημα το οποίο ενεργεί ως σύνολο. Το Κέντρο Βάρους καθορίζεται από τη δομή του αντιπάλου ως συγκροτημένου συνόλου και όχι από ένα επίπεδο πολέμου. Έτσι το Κέντρο Βάρους υπάρχει μόνο στο ανώτατο επίπεδο του πολέμου, το οποίο εξ ορισμού είναι το Στρατηγικό, και είναι ιδανικά μόνο ένα. Η ύπαρξη περισσότερων του ενός Κέντρων Βάρους για έναν αντίπαλο υποδηλώνει είτε την ύπαρξη περισσότερων του ενός Θεάτρων Πολέμου ή την έλλειψη συνοχής από την πλευρά του αντιπάλου, απαραίτητη προϋπόθεση της ύπαρξης Κέντρου Βάρους.

Ακόμη πιο σημαντική από τον προσδιορισμό του Κέντρου Βάρους είναι η σχεδίαση του τρόπου προσβολής του, η οποία γίνεται με την εκπόνηση του στρατηγικού σχεδίου, μέσω της επιχειρησιακής σχεδίασης. Η προτιμότερη μέθοδος προσβολής είναι η άμεση προσέγγιση, η οποία παρέχει γρήγορα και αποφασιστικά αποτελέσματα. Όμως, υπάρχουν Κέντρα Βάρους των οποίων η προσβολή είναι ιδιαίτερα δύσκολη, είτε διότι ο αντίπαλος τα προστατεύει καλά, είτε εξ αιτίας της φύσης τους (ψυχικά – ιδεολογικά). Στην περίπτωση αυτή ακολουθείται η έμμεση προσέγγιση, με τη προσβολή αποφασιστικών σημείων τα οποία οδηγούν στην εξουδετέρωση του Κέντρου Βάρους μέσω της σταδιακής εξασθένησής του.

Η έννοια του Κέντρου Βάρους είναι μάλλον αφηρημένη, και κατά συνέπεια η ύπαρξη μιας μεθόδου προσδιορισμού του είναι σχετικά δύσκολη. Παρόλα αυτά, κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφορες μέθοδοι οι οποίες δε θεωρήθηκαν αρκετά καλές ώστε να συναντήσουν γενική αποδοχή. Παρά το γεγονός ότι είναι σχεδόν αδύνατος ο προσδιορισμός ενός αναλυτικού εργαλείου για τον εντοπισμό του Κέντρου Βάρους, είναι δυνατή η περιγραφή ενός πλαισίου εργασίας το οποίο θα διευκολύνει τη σχετική προσπάθεια. Το συνιστώμενο αυτό γενικό πλαίσιο εργασίας περιλαμβάνει την εξέταση των παρακάτω παραγόντων:

- Ο πολιτικός και στρατιωτικός σκοπός καθώς και το είδος του πολέμου.
- Η δομή εξουσίας του αντιπάλου και η συνοχή των επί μέρους υποσυστημάτων του για να διαπιστωθεί εάν η συνοχή είναι τέτοια που να δικαιολογεί την ύπαρξη Κέντρου Βάρους.
- Τα Αποφασιστικά Σημεία του αντιπάλου.
- Ο εντοπισμός της αλληλεξάρτησης των Αποφασιστικών Σημείων και η ενδεχόμενη ύπαρξη ενός Αποφασιστικού Σημείου ανωτάτου επιπέδου.
- Ο έλεγχος εάν η καταστροφή των Αποφασιστικών Σημείων επιφέρει αποφασιστικό κτύπημα στον αντίπαλο και ιδανικά την ήττα του.

Συνοψίζοντας, η προσέγγιση του συντάκτη είναι η αποδοχή της βασικής αρχής ως αφητηρίας μελέτης (όπως συνιστά και ο Clausewitz) και η εν συνεχεία ανάλυση και μελέτη της στο σύγχρονο πλαίσιο σχεδίασης και διεξαγωγής επιχειρήσεων και διαχείρισης κρίσεων. Ο ορισμός του Κέντρου Βάρους δεν πρέπει να είναι

λεπτομερής, αλλά αρκετά γενικός έτσι ώστε να μη περιορίζει τη σκέψη του επιτελούς. Στο πλαίσιο αυτό το Κέντρο Βάρους μπορεί λοιπόν να ορισθεί ως:

Ένα (φυσικό ή ψυχικό) κεντρικό χαρακτηριστικό της δομής του αντιπάλου, η προσβολή του οποίου επιφέρει αποφασιστικό αποτέλεσμα και ιδανικά την ήττα του.

Πέραν του ορισμού, για την καλή κατανόηση της έννοιας του Κέντρου Βάρους, είναι απαραίτητη η παροχή ορισμένων διευκρινήσεων, όπως παρακάτω:

- Το Κέντρο Βάρους είναι ένα εστιακό σημείο το οποίο βοηθάει στον προσανατολισμό της πολεμικής προσπάθειας και κατ' επέκταση το έργο του επιτελείου προς ένα στόχο ο οποίος, στη χειρότερη περίπτωση, αποτελεί έναν από τους πυλώνες της ισχύος του αντιπάλου, αν όχι το μοναδικό.
- Για κάθε αντίπαλο υπάρχει ένα μόνο Κέντρο Βάρους, στο Στρατηγικό επίπεδο.
- Το Κέντρο Βάρους έχει άμεση σχέση με τον πολιτικό σκοπό του πολέμου.
- Για να υπάρχει Κέντρο Βάρους, απαιτείται όπως ο αντίπαλος διαθέτει την απαραίτητη συνοχή έτσι ώστε να ενεργεί ως ένα σύνολο. Η έλλειψη συνοχής του αντιπάλου μπορεί να οδηγήσει σε κανένα ή περισσότερα του ενός Κέντρα Βάρους.
- Η καταστροφή του Κέντρου βάρους επιφέρει την ήττα του αντιπάλου ή τουλάχιστον αποτελεί ένα αποφασιστικό βήμα προς την κατεύθυνση αυτή.
- Η ύπαρξη του Κέντρου Βάρους πρέπει να ερευνάται με προσοχή, ιδιαίτερα σε είδη πολέμου διαφορετικά από τον ολοκληρωτικό.

Ως κατακλείδα, δεν πρέπει να μας διαφύγει ποτέ η άποψη του Clausewitz ότι το Κέντρο Βάρους είναι θέμα στρατηγικής κρίσης σε ανώτατο επίπεδο.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Joseph Strange, *Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities. Building on the Clausewitzian Foundation So That We Can All Speak the Same Language*, Perspectives on Warfighting, Number 4, United States Marine Corps University Foundation, Quantico, Virginia, 1996.
2. Joseph Strange and Richard Iron, UK Army, *Center of Gravity: What Clausewitz Really Meant*, Joint Forces Quarterly, issue 35, σελ. 10-17.
3. Joseph Strange and Col Richard Iron, UK Army, *Understanding Centers of Gravity and Critical Vulnerabilities*, US Marine Corps Association, 1996, σελ. 93-96.
4. Antulio J. Echevarria II, US Army, *Clausewitz's Center of Gravity: Changing our Warfighting Doctrine – Again!*, Carlisle, Pa: US Army War College, Strategic Studies Institute, Sep 2002.
5. Antulio J. Echevarria II, US Army, *Clausewitz's Center of Gravity: It's not What We Thought*, Naval War College Review, Winter 2003, Vol. LVI, No 1, σελ. 108-123.
6. Antulio J. Echevarria II, US Army, *"Reining in" the Center of Gravity Concept*, Air & Space Power Journal, Summer 2003.
7. Antulio J. Echevarria II, US Army, *Center of Gravity Recommendations for Joint Doctrine*, Joint Forces Quarterly, issue 35, σελ. 10-17.
8. Col Dale C. Eikmeier, US Army, *Center of Gravity Analysis*, Military Review, July – August 2004, σελ. 2-5.
9. Col Dale C. Eikmeier, US Army, *A Logical Method of Center of Gravity Analysis*, Military Review, Sep – Oct 2004, σελ. 62-66.
10. Col John A. Warden III, USAF, *The Enemy as a System*, Wright Flyer Paper No 10, Maxwell Air Force Base, Alabama, 1995.
11. www.clausewitz.com.cwzhome.cwzbase.htm
12. Joint Publication 3-0, Joint Operations, P.GL-4, www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp3_0.pdf
13. www.nato.int/docu/stanag/aap006/aap.6htm

Αναφορά στο άρθρο: Μαυρόπουλος Παναγιώτης. *Το Κέντρο Βάρους*. Πόλεμος και Στρατηγική, 19 Ιαν 204, www.warandstrategy.gr.

* Ο Παναγιώτης Μαυρόπουλος είναι Αντγος ε.α.